

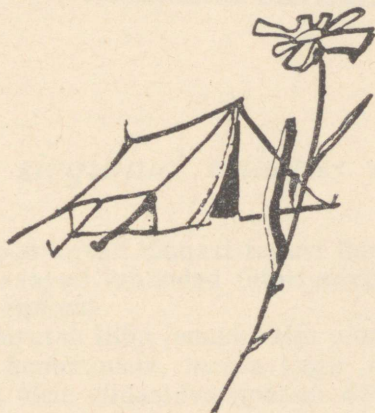
**L'AHETUS
ELLU**

1-25977
1

VELLO PILT

LÄHETUS ELLU

*Tähelepanekuid
noorte suvepäevadest*

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1964

2

Jälle sirgunud vahetus uus

Igal kevadel pöörduvad lõunast tagasi linnud.

Igal kevadel saavad tuhanded tütarlapsed ja noorukid lõputunnistuse, diplomi.

Igal kevadel sirutab tiibu lennuks ellu uus vahetus.

Ehitada üles kommunism, muuta kogu maa õitsvaks aiaks — see on meie elluastuva noorsoo ülesanne. Surematu, leninlik missioon...

Peaaegu märkamatu sirgub ja areneb inimene. Alles eile pidasime patsidega tüdrukutirtsu veel päris lapseks, homme aga, vaata, lõikab patsid maha ning ehmatab isa-ema tummaks uudisega: «Sõidan uudismaale!» Veel täna peab jõnglane teiste omasuguste seltsis «ragulkaga» jahti

varblastele, homme aga seab koos isaga sammud tehaseväravate poole. Näoilmeigi on muutunud mehisemaks.

Seal ta on — märkamatuult sirgunud uus vahetus. Noor inimene. Ta on harjunud liigutava emaõrnusega, ta tahab olla kangekaelselt iseseisev. Ta igatseb esimese kuuma suudluse järele ja solvub pruudiks või peiuks nimetamisel. Ta unistab suurtest seniolematutest tegudest ega oska järsku millestki pihta hakata...

Noorus — see on suurepärane aeg, mida meenutades hallipäisel pensionäril veereb üle kurrulise põse mälestuspisar. Kristalselt helkiv kuum tilk, mida peidad sa endas?

Selles on peidus «Aurora» madruse otsustav kindlus, on lasteta jäänud ema lohutamatu kurbus, enneaegselt täiskasvanuks saanud rindemehe karedus, Lenini kõnet kuulnud töölise uhkus, on valu, rõõm, igatsus...

See on vanaisade ja isade noorus, milles toodud ohvrid tegid Sinu nooruse, mu kaasaegne, selliseks, nagu ta on täna, millest omakorda jäävad mälestustena püsima kommunismi ehitamise rahutud aastad, täidetud otsingutest ja loomisrõõmust, hiigelehitustest ja tööõnnest.

Täis optimismi kordad Sa Vladimir Majakovski sõnu: «Kommunism — see on maailma noorus ja seda ehitagu noored.»

Ürgajast kiriku teenistusse

Lapsepõlves on kõikidel ainult üks unistus ja eesmärk — saada kiiremini täiskasvanuks.

On mõistetav, et sellist tähtsat üleminekuetappi nagu nooruki astumine meheikka ja neiule naiseõiguste kättemine tuleks tähistada tseremoniaalse sündmusega, mis jääks sellest osavõtjale elu lõpuni meelde.

Rituaalsed kombetalitused, millega märgiti noorukite jõudmist täisikka, nende saamist täieõiguslikeks jahimeesteks, kalameesteks, sõduriteks, olid olemas juba kauges minevikus. Need olid omamoodi pidupäevadeks tervele kogukonnale.

Ristiuse kirik allutas hiljem selle traditsiooni nagu paljud teisedki kombetalitused oma mõju alla. Sündis nõnda nimetatud konfirmatsioon ehk rahvakeeles leer, mis oma piduliku kirikliku lõpptalitusega pidi kinnitama nooruki vaimset küpsust, tema teadlikku liitumist kirikuga.

Katolikuusulistel algas konfirmatsioon 7—12 aasta vanuses, luterlastel mõned aastad hiljem — 16—18 aasta vanuses. Luteri usu kirik muutis konfirmatsiooni omamoodi usuiliseks kursuseks, kus küpsusikka jõudnud noortele tuubitakse ristiusu dogmasid.

Meie vanema põlvkonna inimesed mäletavad veel hästi, kuidas igal aastal pärast kevadiste põllutööde lõppu hakkas kohalik kirikuõpetaja leerialistele tüdrukutele ja poisitele «jumalasõna» õpetama. Kolmenädalastele kursustele; kus noortele loeti peamiselt katekismust ja palveid, järgnes hiljem tseremoonia kirikus, mida tänapäeva noored mõistavad sõna «leer» all. Just see pidulikkus (uued riided, orelimuusika, palju pealtvaatajaid, lilled, kodused peod) köitis noori inimesi ja tõi neid kirikusse. Kui vaesed vanemad ka olid, korjasid nad selleks päevaks viimased veeringud kokku, et oma tütart või poega kombekohaselt riietada. Ja üks kripeldanud iga tütarlapse hinges soov olla kõigist kaunim, näidata end noormeestele. Pealegi oli leeritõend dokumendiks, mille alusel kirikuõpetaja abiellujaid paari pani.

Milline oli rahva tõeline suhtumine leerisse ja leeritajatesse, sellest räägivad suust suhu rännanud rahvajutud ja naljandid. Neis naerdakse teravmeelselt välja kirikuõpetajate kasuahnust ja rumalust. Vastu seatakse talutüdrukute-poisite teravmeelsus:

«Olnud leerilaste päev. Sääl õnnitlenud õpetaja leerilapsi ja küsinud ühelt piigalt: «Milleks leeris tuleb käia?» Nüüd vastanud tütarlaps: «Et ennem mehele saada.»»

Leeriaja jooksul kasutasid pastorid leerilapsi agaralt mitmesugustel majapidamistöodel. Siit pärineb ka väljend: «Leer tema oli, aga üks ta orjus ikka old küll.»

Nõukogude korra taaskehtestamisega Balti vabariikides hakkas religiooni mõju Eesti NSV-s eeskätt noortele aasta-aastalt vähenema. Oma osa selles oli koolidel ja komso-moliorganisatsioonidel. Hakkas vähenema leeriskäijate arv, koos sellega jäi õhemaks ka kirikuõpetajate rahatasku. Olukorra päästmiseks võtsid pastorid ette rea «lihtsustamisi». Ettevalmistusaega lühendati kahele nädalale,

koguni ühele. Isegi neid noori, kes käisid ainult paaril korral kiriku juures või ei käinud üldse «õppustel», võtsid pastorid rõõmuga vastu. Peaasi, et tasuti ettenähtud summa.

Ka vanusele ei pööratud enam tähelepanu. Koos 17-aastastega võis näha leerilapsi, kellel oli seljataga veerand-sada või rohkemgi aastat. Kirikuisasid hakkas millegipärast huvitama üksnes leerilaste arv.

Vaatamata ateistlikule kasvatustööle, mis aastast aastasse sai küll üha suurema kõlapinna, käis 1956. aastal ikka veel leeris üle kümne tuhande noore. See on suur arv. Ja leeris käidi mitte jumalasõna uskumise, vaid peamiselt kombe, tseremoonia pärast.

Astudes välja sajanditevanuse juurdunud traditsiooni vastu, tuli leida uus, kaasaegne vorm täisealiseks saamise tähistamiseks, korraldada selle sündmuse pühitsemine kirikust täiesti sõltumatult. Ja see vorm leiti, leiti noorte endi poolt.

Initsiaatoriteks osutusid komsomoliorganisatsioonid.

39-lt seitsmele tuhandele

Oli 1957. aasta suvi.

Nüüd tunneme me seda aastat ka kui uue traditsiooni sünniaastat. Sellest on meelde jäänud sõnad: noorte suvepäevad, Väätsa, Paide...

Jah, tol ajal ei osanud pastorid ja jutlustajad aimatagi, et see neljapäevane kokkutulek, mida noormehed ja neiud ise ette valmistasid ning millele nad tabava ja lihtsa nime — noorte suvepäevad — andsid, saab signaaliks noorte massilisele eraldumisele kiriklikest kombetalitustest, nurgakiviks täisikka jõudmise tähistamisele kaasaegselt, nõukogulikult.

Kõigi mustakuumeeste üldist suhtumist suvepäevadesse väljendasid võrdlemisi kujukalt ühe usumehe iroonilised sõnad: «Tahate meilt leeri üle võtta, teete valged kleidid ja toote lilli, kuid teie päevad on külmad, neil pole sisu, usku ega jumalat.»

Suure kaotuse osaliseks said kirikute gelased aga 1959. aastal, mil suvepäevi korraldati juba vabariigi kõigis linnades ja rajoonides. Kuidas nad ka ei löönud hädakella, nimetades suvepäevi põlglikult «võsaleeriks», ei suutnud miski peatada uue traditsiooni võidukäiku.

See on ka arusaadav. Ühtib ju suvepäevade mõte ja idee nõukogude noorsoo üllaste eesmärkidega, uue ellusuhetumisega, mis on kõige kujukamalt väljendatud kommunistmiehitaja moraalikoodeksi õilsates printsiipides. See ei ole religiooni utoopia, vaid kommunismi ehitava vaba rahva käitumisnormid, tänase päeva elu pulss.

Pöördume korraks tagasi esimeste suvepäevade juurde Väätsal. Nende eeskujul hakati 1958.—1959. a. korraldama suvepäevi kõigis vabariigi linnades ja rajoonides.

... Mõte tekkis 1957. aasta kevadel ELKNÜ Keskkomitee pleenumil, kus olid terava vaatluse all igandid ja nende vastu võitlemise vormid. Suure-Jaani komsomoliaktivistid rääkisid oma kavatsusest vastandada leerile mingi kaas-aegne vorm. Konkreetseid sellekohaseid plaane neil aga veel ei olnud. Uus idee vaimustas eriti tolleaegset ELKNÜ Paide Rajoonikomitee sekretäri Enn Paali. Tema taskuraamatusse tekkis napolisõnaline märge: «Suure-Jaani plaanid. Kiiduväärt. Uurida, kaaluda!» Ja sellele tõmbas ta rasvase joone alla.

Tallinnast tagasi Paidesse jõudnud, rääkis sekretär teda haaranud mõttest teistele komsomolikomitee töötajatele. Peeti nõu partei rajoonikomiteega, Väätsa ümbruse kolhooside juhatuste, kommunistlike noorte ja noortega. Mõte sütitas kõiki. Ainult kuidas kõike teha, mida plaani võtta? Üritus oli esmakordne ja seda vastutusrikkam. Esialgu otsustati liigset kära mitte teha.

Noorte ja ka eakamate seltsimeeste ühistel jutuajamistel visandati paberile plaanid, mis hiljem paljuski täienesid ja muutusid. Moodustati spetsiaalne orgkomitee, kes hakkas uut üritust ette valmistama. Öeldakse, et hea tahtmise juures saab kõik tehtud. Nii oli ka Väätsal. Abilisi leiti küll Paidest, küll ümbruskonnast. Noored korrastasid ühiselt vana pargi, rajooni lasteraamatukogu töötajad muretsesid mälestusalbumid, kolhooside juhatused võtsid enda peale majandusmured, käed löid külge nii kohalikud õpetajad kui ka õpilased.

Ja jõudsidki kätte kauaoodatud suvepäevad. Neist tulid

oma salajaste unistuste ja tulevikuplaanidega osa võtma 39 neidu ja noormeest: ümbruskonna kolhooside põllutöölised, farmitöötajad, mehhanisaatorid, kultuuritöötajad jt. Nii tähistati täisealiseks saamist esmakordselt Eesti NSV-s uudselt, pidulikult.

Esimesel päeval kuulati toleleagse ELKNU Keskkomitee esimese sekretäri Vaino Väljase vestlust kuulsusrikkast leninlikust komsomolist. Noored kuulasid ja nii mõnigi asi sai hoopis selgemaks. Kas või see, et kangelaseks saamiseks pole tingimata vaja sõita põhjanabale või võidelda rindel. Uudismaa viljaväljadel, Siberi jõehiiglastel, meie oma vabariigi põldudel ja karjafarmides — igal pool sünnivad kangelasteod.

Kuidas muuta oma kodu ja koduümbrus kauniks ja mugavaks? Sellel teemal anti palju praktilisi nõuandeid vastavas loengus. Nii mõnigi taipas siin esmakordselt, et ilu ja kunsti mõistmine ning armastus selle vastu algab igapäevast oma kodust: mööbli valikust ja õigest paigutamisest, värvide sobivusest, õue korrashoiust jne.

Õhtul aga võttis «ohjad» enda kätte tantsuõpetaja. Ka õigete tantsusammude selgeksõppimine kuulub täisealiseks saamise juurde.

Teisel päeval kõneldi suvepäevadest osavõtjatele nõukogude noore moraalsest palgest, arutleti üheskoos tuntud kirjanduslike kangelaste käitumist ja tegusid. Arstid jagasid tütarlastele ja noormeestele kasulikke tervishoiualaseid nõuandeid. Siis aga oli platsis jälle tantsuõpetaja oma magnetofoniga.

Kolmandal päeval oli Väätša noortel külas üks Eesti esimesi kommunistlikke noori Olga Lauristin. Lihtsa ja mõtlemapaneva jutustusega põrandaalusest revolutsioonilisest tegevusest, kommunistlike noorte võitlusest õlg õla kõrval kommunistidega võitis ta kõikide austuse ja lugupidamise. Huvitav oli ka loeng sõprusest, armastusest ja nõukogude perekonnast. Õhtul ei tulnud enam mitte kellegi julgusest puudu tantsupõrandal ja mänguringis. Lõid kaasa isegi need, kes esimesel õhtul ei tahtnud kuidagi vedu võtta.

Ja olidki otse lennates möödunud kolm päeva. Need olid kasulikud ning muljete- ja elamusterohked päevad, mis jäid noorte südamesse aastateks.

Neljandal päeval oli lõpupidu. See päev jäi kindlasti igale osavõtjale eriti kauni mälestusena meelde...

Vana kooli saal oli pidurüüs. Lilled, lõhnavad noored kased, muusika. Palju, palju inimesi! Siin oli partei- ja komsomolitöötajaid, ümbruskonna kolhooside esimehi, sugulasi, pioneere, töökaaslast, inimesi lähedalt ja isegi naaberrajoonidest.

Ja siis tulid marsihelide saatel saali 39 pidulikult rietatud suvepäevadest osavõtjat. Neid ootasid lilledega kaunistatud toolid, presiidium noorte poolt austatud ja armastatud inimestega...

Pikki kõnesid siin ei peetud, kuid kõik sõnad, mis lausuti, olid kantud südamesoojusest, uhkusest uue, sirguva põlvkonna üle. Iga osavõtja sai mälestusalbumi. Lilli pioneeridelt, omastelt, tuttavatelt, sõpradelt. Palju lilli.

Pärast aktust mindi üheskoos parki kontserdile, kus esinesid rajooni parimad isetegevuskollektiivid. Vahepeal aga kaeti saali peolaud. Tujuküllane pidu kestis hilisööni.

«Pidu oli tore! Need olid unustamatud päevad!» — nii arvasid üksmeelselt suvepäevalised.

39-lt esimestest noorte suvepäevadest osavõtjalt on sellest üritusest osavõtjate arv kasvanud seitsmele tuhandele noormehele ja neiule aastas — selline on noorte suvepäevade võidukäik Nõukogude Eestis.

Aastate jooksul on noorte suvepäevad nii sisult kui vormilt palju täiustunud, muutunud huvitavamaks. Mitmedki loengud (neid oli esimestel aastatel liiga palju) on loovutanud koha meeldejäävatele temaatilistele üritustele ja noorteõhtutele, kohtumistele nimekate külalistega hubases lõkkemiljões. Peetakse mitmesuguseid spordivõistlusi, korraldatakse viktoriine ja isetegevuskonkurse. Suvepäevadel on sündinud oma traditsioonid, mis antakse üle vahetuselt vahetusele.

Kõik, mida kätkevad endas suvepäevad, ei mahu selle brošüüri kaante vahele. Selles on ainult noorte suvepäevade üksikuid iseloomulikke momente vabariigi linnadest ja rajoonidest.

Suvepäevade eeltöö

Orgkomitee kavandab plaane

Komsomolikomitees oli sel päeval nagu tavaliselt rohkesti rahvast.

Kui mõni võhik oleks kuulnud, mida siin parajasti arutatakse, oleks ta arvatavasti endamisi muianud: «Suvi on veel mägede taga, aga nemad räägivad juba suvepäevadest!»

Väljas oli 1962. aasta veebruarikuu oma kargusega.

Esimese sekretäri Veljo Rumvolti ees lebas eelmise aasta suvepäevade kava. Selles olid mitmed õnnestunud üritused,

mis tulevad plaani võtta ka eelseisvatel suvepäevadel. Kuid mida kavandada uut?

Eelmistel aastatel oli Võru rajoonis korraldatud suvepäevi kolmes eri paigas: Rõuges, Antslas ja Vastseliinas. Osavõtjaid oli palju.

«Tänavu viime kokku,» tuli Ilmar Kudu, komsomolikomitee instruktor, välja oma plaanidega. Ja ta hakkas punkthaaval selgitama selle mooduse eeliseid.

«Esiteks, noortest kujuneb välja ühtne kollektiiv. See on väga tähtis! Eelmisel aastal oli nii, et kokku saime alles lõpupeol, kui mitte arvestada ühte õhtut, kus Antsla ja Vastseliina laager sõitis paariks tunniks Rõugesse külla.

Teiseks, pole enam vaja sel juhul lektoreid ja esinejaid kibekiirelt ühest kohast teise toimetada. See oli ju omaette karussell.

Kolmandaks, praegu on meil ju kogemusi rohkem, võime luua aktiivi suvepäevalistest endist...»

Asja kaaluti nii ja teisiti. Lõpuks jäi orgkomitee peatuma siiski ühise laagri korraldamise mõttel. Proovime! Noorte suvepäevad ei ole ju mingi rangelt ettekirjutatud tseremoonia. Siin oleneb palju osavõtjate aktiivsusest, fantaasiast ja heast tahtest.

«Kõige tähtsam on praegu suvepäevade propaganda,» rõhutas Veljo Rumvolt. «Algorganisatsioonides tuleb noortes huvi äratada suvepäevade vastu ja neist osa võtta soovijaid registreerima hakata.»

«Keda kutsuda sel korral suvepäevadele külla?» see küsimus huvitas instruktor Milvi Kaldet.

Jaa... Selle peale tuleb juba aegsasti mõtelda ja kohe ka vastavaid samme astuda. Hiljem on raskem. Mullu puhusid noortega juttu Kalju Oja, Muia Veetamm, huvitavalt rääkis Kalev Koger Tartust... Kirjanik Uno Laht pidi ka tulema, aga ei saanud. Kui kutsuks õige tänavu Uno Lahe?

«Nõus!»

«Kindlasti tuleb kutsuda üks vana kommunist või komsomolitegelane.»

«Kindlasti!»

«Palume külla Nõukogude Liidu rahvakunstniku Ants Lauteri,» tuli oma mõttega taas lagedale Ilmar Kudu. «Mina isiklikult olen tema esinemisest lihtsalt vaimustatud...»

Küsimus küsimuse järel, punkt punkti järel arutas org-

komitee sel päeval suvepäevade probleeme. On vana tõde, et iga üritus tuleb hästi välja siis, kui seda hakatakse õigeaegselt ette valmistama. Eks vanasõnagi ütle, et atra sea talvel, rege rauta suvel.

«Kas sina, Tiiu, tuled suvepäevadele?»

Küsitav vaatas küsijale imestunult otsa.

«Mis siis?»

«Ma registreerin praegu osavõtjaid.»

«Aga on seal ikka tore?»

«Ma ütlen vaid ühte, et oleks mul veel kord võimalus neist päevadest osa võtta, teeksin seda kindlasti — need olid nii toredad!»

«Kui nii, siis pane mind kirja. Ja Anne ja Mart—nemad tulevad ka. Ja ... oota — kas sa Silvi ja Antsuga oled rääkinud?»

«Ei jõudnud, aga räägin tingimata.»

«Mina räägin ka ... Tore! Kohe täna õhtul räägin ka ema ja isaga. Kindlasti kiidavad nad selle mõtte heaks.»

Jah, paljud vanemad mõistavad hinnata suvepäevi. Ent leidub ka teistsuguseid.

«Kõik said albumi. Ainult Maie Laanelepp ei astunud laua juurde. Miks?»

Paar sõna lastevanemaist. Ühed tõid lastele lilli, teised aga ütlesid kodus rangelt: «Kuhugi sa ei lähel!»

Juba pärast ühist pildistamist teatas Maie Laanelepp kaaslastele, et tema enam osa ei võta.

«Aga miks?»

«Ei võta ja kõik,» vastas ta nipsakalt.

Ei taha, olgu nii, sundima keegi ju ei hakka. Äkki aga tuli tütarlaps komsomoli-algorganisatsiooni sekretäri juurde: «Ma tahan jälle tulla. Tore on ikka ühiselt uut õppida.»

Helgi Roots helistas kohe komsomoli rajoonikomitee instruktorile Valdur Murumaale. Instruktor sõitis otsemaid linna, et muretseda juurde üks album ja komplekt pilte.

Laupäeval aga toodi teade: Maie Laanelepp kiskunud kutsekaardi tükkideks, vanemad teda peole ei lubanud. «Tüdruk peab leeri minema, mitte aga tantsimist õppima,» rääkisid isa ja ema.»

See oli väljavõtte Fjodor Fjodorovi ja Karl Helemäe olukirjeldusest noorte suvepäevadest Väätsal.

Aasta-aastalt on olukord muidugi muutunud. Enamik vanemaid toimivad nii nagu Tiiu ema-isa: tähistavad ka kodus oma lapse täisikka jõudmist.

...Jõgeva rajooni «Estonia» kolhoosis töötab tütarlaps Milvi Kokk. 1959. aastal seisis ta valiku ees, kas minna leeri või suvepäevadele. Tema ealised töökaaslased andsid Milvile õiget nõu — minna suvepäevadele. Tütarlast mõjutasid aga ka sellised inimesed, kes soovitasid tal minna leeri. Otsustada oli raske, ja nii ei valinud ta kumbagi. Ka järgmisel aastal Milvi kõhkles. Tema vanemad läksid vaatama suvepäevade pidulikku lõpetamist. Pärast seda tegid juba nemad üksmeelse otsuse: tütar peab minema suvepäevadele. 1961. aastal oligi Milvi nende seas, kes said suvepäevadelt lähetuse ellu.

Võidab alati hea, õige ja kaunis.

Kui hardalt ka jutlustajad oma häält ei väristaks, elu reaalsust, tõde nad matta ei suuda.

Lugege, mida kirjutab ajalehes «Punalipp» noor kinomehaanik Kaljo Kaasik:

«See oli 1958. aastal, kui ma kuueteistaastase noorukina käisin Torma kirikus leeris. Miks ma nii toimisin? Kõige rohkem mõjutasid mind vanemad. Kuna leeri võetakse neid noori, kes on seitseteist täis, siis ei tahtnud mind veel võtta. Vanaema käis eraldi kirikuõpetajat palumas, et ikka võtaks. Tegelikult ei tahtnud ma ise minna. Kuna ma veel iseseisev ei olnud, olin sunnitud vanemate tahtele alluma. Hiljem kahetsesin, kuid mis tehtud, see tehtud.»

Kui sain kaheksateistaastaseks, astusin ÜLKNU ridadesse. Nüüd olen täielikult aru saanud sellest varest sammust, mille tegin neli aastat tagasi. Tahaksin ütelda kõigile noortele: ärge kunagi sellisele eluvõõrrale teele astuge.

Nõukogude noortel on täisealiseks saamise tähistamiseks ilus traditsioon — suvepäevad. Ka mina tahan (kuigi hilja) lasta tunnistada end täieõiguslikuks nõukogude kodanikuks just noorte suvepäevadel. Avaldasin soovi osa võtta eeloleval suvel korraldatavatest suvepäevadest.

Kutsun kõiki noori ühinema minu sooviga ja tulema suvepäevadele.»

Taolise sisuga avaldusi on komsomolikomiteed saanud hulgaliselt. Ja pole põhjust põlata neid kunagi eksiteele viidud noori, kes on aru saanud oma mõttetust sammust. Suvepäevadel saavad ka nemad tõelise nõukogude noore lähetuse meie suurepärasesse ellu.

Tulge meiega!

Komsomoli Tartu linnakomitee instruktoril Arvo Trossil on kibekiire päev. Muidugi mitte üksnes temal: komsomolitöö on juba kord selline töö, mis on alati täis rahutust. Arvo Tross aga... temal on täna südamel agitbrigaad.

Juba 1962. aastal leiti, et suvepäevadel kujunenud aktiivi võib ka hiljem mitmesuguste huvitavate ürituste läbiviimisel rakendada. Viimistleti laagris õpitud isetegevusnumbreid, õpiti juurde uusi laule, tantse ja muid ettekandeid ning koostati mitmekesine kontserdikava, millega esineti Tudulinna, Võnnus, Rannus ja mujal. Sama aktiiviga käidi abistamas kolhoose koristustöödel, koguti materjale komsomolikomitee satiirilehele «Herilane», korraldati isegi ekskursioon Leningradi jne.

Ja siis tekkiski mõte, et neist aktivistidest võiks luua agitbrigaadi, kelle ülesandeks oleks suvepäevade propaganda tegemine.

Nüüd oli kavatsus teoks saanud. Sel päeval pidi see agitbrigaad esimest korda avalikkuse ette astuma — Tartu Autoremonditehases nr. 3.

Lõunavaheajal on ruumikas tsehh rahvast tulvil. Eakate tööliste kõrval on siin hulgaliselt noori, neid, kes teavad kodulinna külje all asuva tankitõrjekraavi-tragöödiast ainult jutustuste järgi. Nende poole pöörduvadki komsomoliaktivistid oma reipa laulu ja kutsega: «Tulge meiega, tulge noorte suvepäevadele!»

Palju lõbu valmistavad tehaseperele esinejate kehasutatud «pastorid» oma meeletike pöördumistega «jumalatallekeste» poole, nende nutulaul leeri läbikukkumisel. Oma «sauna» saavad ka mitmed juhtivad töötajad ja majandusmehed, kes plaanitaimise taha pugedes ei luba noori suvepäevadele. Agitbrigaadi esinemine lõpeb «Noorte suvepäevade» lauluga

«Päevad päikest täis, —
helget õnne täis,
sõprus südameis, huulil naer.
Need on nooruse kohtumispäevad,
meie suvepeo rõõmude aeg...»,

millele lööb innustunult kaasa juba terve tsehh.

Nii mõnigi noormees või neiu kirjutas sellel õhtul paberile read: «Palun mul lubada osa võtta noorte suvepäevadest.»

Suvepäevalised tulid kokku

Kui Aari Lindenburg, ELKNÜ Viljandi Põllumajandusliku Tootmise Komitee sekretäri asetäitja, 1963. a. veebruaruari lõpus tuli tagasi Tallinnast mitmepäevaselt seminarilt, keerles tal peas suvepäevade läbiviimiseks palju plaane. Noore komsomolitöötaja märkmikus oli arvukalt ülestähendusi mõtetest ja kogemustest, mida seminaril heldekäeliselt jagasid vanemad kolleegid. Eriti oli ta nõustunud sellega, et üksnes kahest-kolmest laagripäevast ei piisa: on tarvis noortele elluastujatele anda tunduvalt rohkem. Kuidas seda teha? Tallinnas ja Tartus korraldatakse juba mitmendat aastat nn. suvepäevade eelüritusi: temaatilisi õhtuid ja päevi. Soovitati ka mujal selliseid üritusi läbi viia. Mitmedki maarajoonide esindajad vaidlesid sellele ettepanekule vastu: linnas on see võimalik, proovi aga maal, kus noored elavad igaüks ise nurgas. Kohtla-Järve ja Rapla kogemused aga kinnitasid, et see pole ka maal sugugi võimatu...

Kõigest kuuldest, oma mõtetest ja plaanidest rääkis Lindenburg komsomolikomitee sekretärile Leonhard Puksale, kes oli Võrus komsomolitööl olles viinud suvepäevi läbi juba mitu aastat. Eelüritusi aga ei olnud ka tema praktikas.

«Mis siis ikka, kaalume ja — proovime,» lausus Puksa. Ta oli alati uute otsingute pooldaja.

Peeti nõu aktivistidega, kaaluti. Paberile pandi üksikasjalised plaanid, jaotati konkreetsed ülesanded.

Suvepäevaliste esimene kokkutulek ehk avaüritus määrati märtsikuu viimasele pühapäevale. Noortele saadeti

nägusad kutsed, majanditega lepiti kokku transpordi suhtes, ajalehes avaldati komsomolitöötajate kutsuvaid kirjutisi.

Kõik oleks nagu tehtud, aga kindlaksmääratud püha-päeva hommikul värises Aari Lindenburgi süda siiski erutusest. Kuid noored tulid, tulid Abjast, Õisust, Mustlast, Tarvastust — kaks ja poolsada peeriides neidu ja noormeest täitis suure rahvaalgustaja Carl Robert Jakobsoni nime kandva keskkooli saali. Kõlasid südamlikud tervitused, voogas teenelise segakoori «Koit» võimas laul, tant-siti, mängiti, sõlmiti uusi sõprussidemeid. Täis rahulolu, lahkuti alles hilisõhtul, lahkuti, et peatselt jälle kohtuda.

Aprillikuu keskel tuldi Viljandisse uuesti kokku, sedakorda Vladimir Iljitš Leninile pühendatud hommikule. Samal ajal korraldati vabariigis kunstinädala üritusi. Kujutava kunsti saladustega tegid tutvust ka suvepäevalised. Palju küsimusi esitati graafikutele Tõnissonile, Kütile ja Keerendile, kes linnamuuseumis korraldatud näitusel tutvustasid noortele oma töid.

Kui juulikuu algupäevil löödi Võrtsjärve kaldal üles telklaager, olid suvepäevalised juba üksmeelne ja sõbralik pere. Tuletati meelde varasemaid üritusi: Lenini päeva, kohtumist Nõukogude Liidu kangelase Arnold Merega, rohkesti nalja tekitanud «pulmarongi» avaballilt ja palju muud.

«Eesti Energia» ruumikas saal on tulvil noortest. Kui palju elurõõmsaid silmapaare, puhtaid unistusi!

ELKNÜ Tallinna Keskrajooni Komitee sekretär Viia Roosipõld on noorte ees esinenud lugematuid kordi. Täna on tal aga millegipärast raske keskenduda. Viia närveerib. Kas ikka tuleb kõik välja nii, nagu kavatsetud? Esimesest üritusest oleneb ju väga palju...

Südamlikud sõnad. Neid lausuvad noortele elus karastunud revolutsionäär Aleksander Resev, ELKNÜ Keskkomitee sekretär Lev Šišov. Noori elluastujaid tervitavad kõige väiksemad — lasteaia kasvandikud. Lavale tuleb oktett «Laine» koos oma juhi Gennadi Podelskiga. Täna laulavad «Laine» tüdrukud noorusest, suvepäevade rõõmust. Kontserdil esinevad veel RAT «Estonia» ja Riikliku Konservatooriumi noored kunstnikud.

Õhtu aga jätkub — käimas on noorteball, kus tantsude vahel puretakse viktoriinipähkleid, jälgitakse uusi moode.

Muusika, laul, tants. Ei, see ei ole tavaline puhkeõhtu. Koos on noored, kel on täna eriti palju ühist. Sõlmitakse sõprussidemeid. «Kalevi» tüdrukud kutsuvad endale külla kinostuudio «Tallinnfilm» noori, noormehed kombinaadist «Junor» on elavas jutuhuos «Keila» näitsikutega. Tehakse plaane eelseisvate ühiste väljasõitude kohta, vahetatakse mõtteid uue kinofilmide üle, arutletakse suvepäevade lõpetamise probleemi.

Kui siit hilisel õhtutunnil lahkuti, mindi laiali kui uue, omapärase kollektiivi liikmed.

Tulevad meelde Valeeria Villandi sõnad:

«Koos lähme neile päevadele vastu,
mis sest, et üks on sealt ja teine siit.
Me sõprus läbi aastategi astub,
meid tervest elust kindlalt läbi viib.»

Heisatakse suvepäevade laagrilipp

Tuule ja päikese vallas

Mõnikümmend aastat tagasi oli Saaremaa üks Eesti mahajäänumaid maakolkaid, kuhu sõitmine oli aeganõudev ettevõte. Praegu istud Tallinna lennuväljal mugavasse IL-14-sse ja 40 minuti pärast astud maapinnale Saaremaa südames — Kingissepas. Oledki lahkete pilkudega saarlaste keskel, kelle pehmekõlalises murdes võid tabada loomupärast huumorit. Tugevaid kalureid, virkade kätega põlluharijaid, noori kultuuri-, teaduse- ja kirjamehi sirgub nüüd Saaremaal. Kõik uus, mis on mandril, on olemas ka

saarlastel. Loomulikult tähistavad ka saarenoored oma täisikka jõudmist suvepäevadel.

...Kingissepast paarkümmend kilomeetrit edelasse Sørve poole sõites toob tolmune tee silmade ette jälle tuttava mereranniku. Päikeselõõsas helgib meri silmipimes-tavalt. Trotsides torme ja meretuuli seisavad otsekui üks-meelse kaitseahelikuna rannikul männid. Kuumal suve-päeval võib tunda siin uimastavat vaigulõhna, mis on segunenud mere soolasevõitu värskendava hingusega.

Järve on üle Saaremaa kuulus. Liiv on siin valge ja ühtlane nagu sõelutud. Kes on siin käinud, sellele saab kohe selgeks, et paremat suvepäevade laagripaika annab otsida.

Ja ühel 1962. aasta suvepäeval lõigi see männimets ja igaüht kutsuv mereäär kajama noorte kilkeist ning naka-tavast naerust. Kiiresti kerkis väikesesse roheliste nõkku kümmekond valemata telki. Suvepäevalised. Ligi poolteist-sada saare neidu ja noormeest rivistusid telkide ette. Kõlas käsklus: «Valvel! Lipule vaat!» Uhkust täis pilkudega saa-davad noored punast sirbi ja vasaraga ning sinivalgete

Rõuge — Eesti looduse pärl — on saanud Võru suvepäevalistele asen-damatuks laagripaigaks.

lainetega lõigatud laagrilippu — Nõukogude Eesti riigilippu. Ravis on üle Saaremaa oma töö poolest tuntud kalur, hiiglasekasvuga Janno Noor, komsomoliaktivist Aino Lutter, kelmikas Esta Kann — rajooni parim kanatalitaja, Eha Mätas, tütarlaps, kes pärast keskkooli lõpetamist läks «Mereranna» kolhoosi põllutööle, on neide ja noormehi kõigilt elualadelt. See on tänase Saaremaa noorus — julge ja töökas, mehine ja vallatu.

Palju huvitavat oli laagripäevadel Järve rannas, palju õpetlikku. Näiteks see, mida rääkis Saare Kõrgepingevõrkude partei-algorganisatsiooni sekretär, endine komsomoliaktivist Verni Sepp: «Meie ettevõtte taotleb kommunistliku töö kollektiivi nimetust. Meie ühiseks lipukirjaks on — üks kõigi eest, kõik ühe eest. Kui ühel brigaadil on raskusi, siis tuleb teine talle appi. Mulle tuleb meelde üks juhtum. Meil töötab üks vene rahvusest naine. Meie kollektiivi tulnud, sai ta kiiresti kõikidega heaks sõbraks. Tema abikaasa teenib praegu Nõukogude armees.

Ühel päeval selgus, et tal ei ole kedagi, kes aitaks puid raiuda. Sõbrad ei jätnud teda hätta. Ohtul töölt tulles leidis ta eest halupinud.

Kallid noored elluastujad! Ma ei rääkinud seda mitte selleks, et oma kollektiivi kilbile tõsta, vaid selleks, et selgitada, mida tähendab sõprus, tõeline sõprus.»

Sõprus — see mõiste leidis kinnitust suvepäevade laagris igas toimingus. Noored näitasid, et nad oskavad mõista ja hinnata tõelist sõprust. Eelkõige tänu sellele jäid päevad päikese ja tuulte vallas kõigile suurepärase mälestusena meelde.

Programmi järgi

Siin tegeldakse suvepäevadega — seda võis 1963. aasta palavatel juunipäevadel tajuda Tapa komsomolikomiteesse sisenemisest alates. Suvepäevad — see oli rahutu askeldamine komsomolikomitees. Suvepäevad — need olid sagedased telefonikõned Kundast kuni Paideni. Suvepäevad — see oli tavalistel paberilehtedel paljundatud päevakava-programm.

Palju oli nuputamist ja vaidlusi, enne kui paberile tekkisid õhtute ja loengute teemad, kui õnnestus koostada sel-

line kava, milles oli koht nii spordil kui ka laulul, nii vaidlustel kui ka komsomolikoosolekutel.

«Kui sa said täisealiseks» — sellise pealkirja alla olid mahutatud Tapa noorte suvepäevade kõik esimese päeva üritused. Algas see päev lipuheiskamise ja komsomoli üldkoosolekuga: Külalisi oli palju — küll Paidest, Rakverest, Tallinnast, Kundast, Valgast, Võrust, Tartust. Igaühel oli noortele öelda midagi head ja kasulikku. Elevust tekitasid EKP Keskkomitee lektori Kalju Oja tabavad mõtted ja võrdlused usumeeste aadressil. Unustamatuks kujunes samal päeval temaatiline lõkkeõhtu «Mida sa pead õnneks». See oli kolme põlvkonna kohtumine. Vanad revolutsionäärid Karl Ratskovski ja Oskar Sepre rääkisid noorte unistustest, õnneotsingutest tormistel revolutsioonipäevadel, vestsid eesti komsomoli sünnist, kohtumistest Leniniga, noorte võitlusest põranda all.

Oma värssse õnnest ja noorusest luges noor kirjamees Juhan Saar. Aplausi saatel astus noorteringi komsomoliveteran Felix Pärtelpoeg.

«See oli toredaim kohtumine,» kirjutas üks suvepäevaline, «kus me kuulasime vaimustusega ka kõige tavalisemaid, ammutuntud sündmusi ja kus pärast oli lihtsalt väga hea istuda ja vaikselt mõelda, unistada õnnest.»

Teise päeva deviisiks oli «Me hoolde on antud elu». Suvepäevadest osavõtjad sõitsid külla Balti Soojuselektrijaama ja «Kreenholmi Manufaktuuri» kommunistlikele noortele. Päev oli temporikas ja tõi juurde uusi teadmisi.

Kolmanda päeva teemaks oli «Sõprus — see on noorte terasvalliks». Külla saabusid Moskva ja Leningradi üliõpilasdelegatsioonid. Koos peeti ühine spordipidu, kuulati festivalimälestusi Helsingist, fakte ja episoodide noorte elust Ameerika Ühendriikides, ja muidugi lauldi.

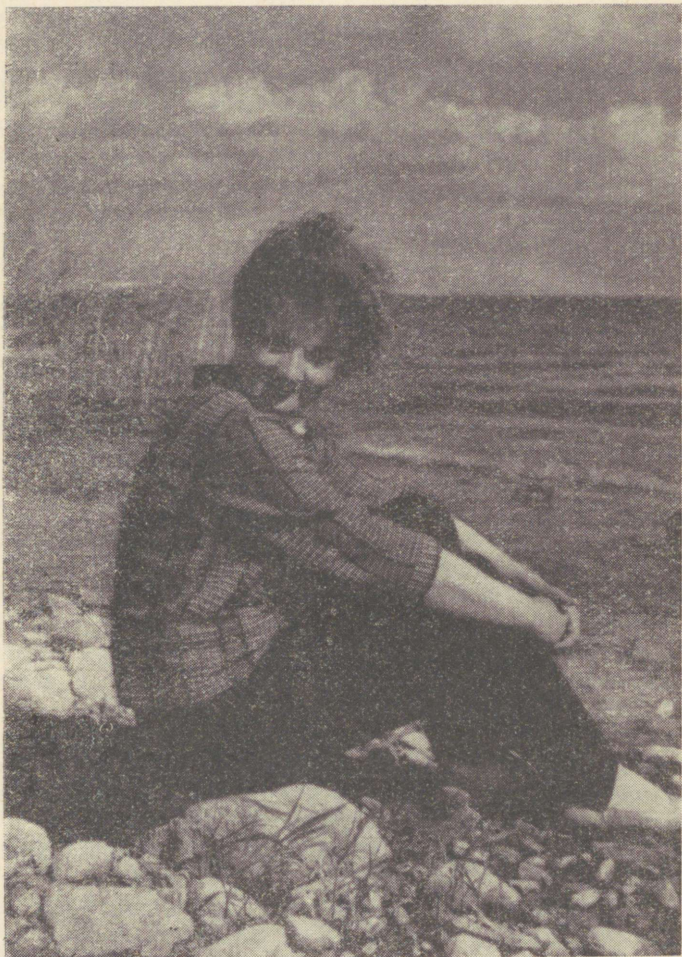
Suvepäevade viimase päeva pealkirjaks oli «Inimeses olgu kõik kaunis». Korraldati komsomolikoosolek, kus oli kõneaineks nõukogude inimeste moraalne pale, kommunistmiehitaja üllad iseloomujooned.

Suvepäevade lõppakord kõlas Tapa raudteelaste ametiühingu klubis.

Ja kõik toimus neil suvepäevadel programmi järgi.

Laagripäevade romantika

Keda nooruses ei meelitaks romantika? Vahel kuuled noori arutlemas: Kodusõjas ja Suures Isamaasõjas, Siberi taigas ja Jäämere avarustes — seal oli romantika, aga

Tore on istuda Võrtsjärve kaldal ja lasta mõtetel lennata tulevikuradadel.

nüüd ja veel siin... Muidugi, romantika ja romantika vahel on vahe, ühel pool on see iga päev seotud surmaohu ja riskiga, teisel aga risk puudub, kuid romantika on siiski olemas.

Laagrielu pakub alati romantikat.

1962. aasta suvi. Valga rajooni suvepäevalised magasid telkides kristalse Valgjärve kaldal. Mahedas öötuules laulsid mehed suigutavat unelaulu. Nende laulu sekka kostsid vaid valvurite aeglased sammud ja tuleasemel praksid viimased hõõguvad tukid.

Äkki kajab läbi öövaikuse hüüd: «Häire! Laager rivissel!»

Pooleldi riides, silmi hõõrudes tormati telkidest väljakule.

«Laagrisse saabus teade, et keegi on kuritahtlikult süüdanud metsas lõkkesid. Tuule tugevnedes võib puhkeda kohutav tulekahju, hävida mitukümmend hektarit metsa. Kas kõigil on selge, mida tuleb teha?»

Need laagriülesõnad pühkisid ära unerammestuse. Lõkkesid tuleb leida ja kahjutuks teha!

Paarikaupa ja gruppides siirduti öisesse metsa. Järveäärne mets tuli peaaegu tervenisti «läbi kammida».

«Hallo! Siia! Tulease!» kostsid hüüded.

Esimene tulekolle oli leitud. Need, kellel olid labidad kaasas, asusid seda kustutama. Ülejäänud aga liikusid edasi. Peagi leiti ka teine tulekolle ja siis — kolmas. Viimase juures ei puudunud küll peremehedki: tule ääres tukkusid kaks kalameest. Nad äratati ja neil tuli end süüdi tunnustada ning sõna anda, et nad enam lõket valveta põlema ei jäta.

Alustati tagasiteed. Läbisegi pajatati öise retke muljeid.

Kuu vari hõbedasel järvepinnal hakkas juba tuhmuma. Laagrisse jõuti siis, kui Hämariku suudlusest olid Koidu palged juba õhetama lõõnud. Päikesetõusuni jäi vaid tund aega, kui laagris algas uuesti öörahu.

Oli aasta kõige lühem öö. «Alatiseks meelde jääv ja nii kaunis suveöö...» sosistas keegi telgis enne uinumist.

Laagrilõke on süüdatud.

Mõtteid lõkke ääres

«Lõkke tulekeeled liiguvad otsekui punased juuksekahtlud. Suits tõuseb halkjaspruunide rõngastena spiraalselt üles. Suits ei meeldi kihulastele, nad lendavad vilkalt, kärsimatult tõtlevas parves. Lehvikuna ümber tule, sellest pisut eemal, istuvad võitlejad. Lõke annab nende nägudele vaskse värvuse.

... Kortšagin nihutas tule juurde sadula, istus sellele ja lõi põlvedel lahti väikese paksu raamatu.

«Selle raamatu nimi, seltsimehed, on «Kiin». Ma sain ta pataljoni sõjakomissarilt. Ma olen kõvasti selle mõju all. Kui te vaikselt istute, siis loen.»

«Hakka pihta! Mis seal ikka! Keegi ei sega.»

Kui polgukomandör seltsimees Puzõrevski koos komissariga oli märkamatu lõkke lähedale ratsuta-

nud, nägi ta ühtteistkümme paari silmi, mis liikumatult lugejal püsisid.»

Nõnda maalib Nikolai Ostrovski romaanis «Kuidas karastus teras» unustamatu pildi võitlejatest-punaarmee-
lastest, kes, unustades kõik ümberringi, kuulavad Pavka Kortšaginit, elades kaasa Kiini saatusele.

Kui lugeda seda episoodi, kerkib silmade ette analoogi-
lisi momente noorte suvepäevade laagrest.

Niisama liikumatult püsisid noorte arvukad silmapaarid Alma Vaarmanil, Georg Abelsil, Juliana Telmanil, Arnold Merel ja teistel vanadel kommunistidel ning komsomoli-
veteranidel, kui nad lõkketule valgusel meenutasid oma karme noorusaastaid, eakaaslasi, kellest paljud andsid elu meie tänase päeva helguse nimel. Need olid leegitsevad jutustused ja nad panid noorte südamed lõõmama.

Linalakk neiu vaatas mõtlikult värelevat leeki, käharpäine noormees surus lõuapärad tugevamini kokku. Mida nad mõtlesid sel momendil?

Võib-olla meenusid neile kirjanduse lemmikkangelased: Kiin, Pavel Kortšagin, Aleksei Maresjev... tahtejõulised tugevad inimesed. Või siis ööpimeduses Võisilma tallu hiilivad Eesti komsomoli esimese kongressi delegaadid, üha ägedamalt lõõmava tulega heitlevad traktoristid ääretus Kasahstani stepis...

Kuidagi iseenesest kerkisid paljude mõttelõnga küsimused: kuidas oleksin antud olukorras käitunud mina? Kas mina suudaksin saada selliseks?

Ja otsekui lugedes noorte mõtteid viisid veteranid jutu kangelaslikkusele. Millest tuleb kangelaslikkus? Kas kangelastegudeks on suutelised vaid üksikud erilised inimesed?

Muidugi mitte! Kui palju on näiteid, kus kangelastegusid sooritasid kõige tavalisemad, esimesel pilgul mitte millegagi silmatorkavad nõukogude inimesed. Kui küsida neilt, kuidas nad said sellega hakkama, saame vastuseks: me täitsime oma kohust, nii oli vaja, igaüks oleks toimunud samuti.

Kohusetunne, veendumus, teadmine, et nii oleks toimunud ka su seltsimehed — see ongi iseloomulikuks jooneks nõukogude inimeste mehistelegedele, mis mahuvad mõistesse — kangelaslikkus. Kangelasteod sünnivad kõikjal, neid saadavad korda tavalised nõukogude inimesed, kes armastavad kõige rohkem maailmas oma kodumaad ja kommunismiüritust.

Laul saadab kõikjal

«Meil süda kerge on lõbusast laulust,
ta iial igavust tunda ei saa.
Ja linnad laulavad meiega laulu
ja laulu laulavad tehased ja maa.

Meil laulud aitavad elada, võita,
sest laul kui seltsimees kutsub ja viib.
Ja neid, kes lauluga sammuvad kõikjal,
ei ole kohutand lahingud ja piin...»

Vaevalt on võimalik paremini sõnades ja muusikas edasi anda laulu kütkestavat võlu, uljust ja edasiviivat jõudu. Arvatavasti sellepärast laulabki seda poet Vassili Lebedev-Kumatši sõnadega ja Isaak Dunajevski viisistatud laulu juba veerandsada aastat kogu Nõukogudemaa.

Meie noored armastavad head laulu ja muusikat. Heli- loojad, kes on külasthanud noori suvepäevadel, võivad seda üksmeelselt kinnitada.

Mitte üheski suvepäevade laagris pole kuulda melan- hoolset laulu noorusest, mis «ei tule ii-al taa-gasi». Igaüks lööb aga meelsasti kaasa sellelesamale «Lõbusate noorte marsile», laulab suure kiindumusega «Elu, armastan sind!», «Laulu rahutust noorusest», «Geoloog» ja teisi.

Laul heliseb lainete kohal.

Pillimees kui laulu «hing» on igas suvepäevade laagris erilise au sees. Kui neid on veel mitu, siis pole pikka mõtlemist. «Poisid, proovime kokku!» Ja kui laulu saateks mängib taoline kiirmeetodil moodustatud «orkester», on tüdrukute hääled hoopis kõlavamad ning poisid tantsimagi kärmemad tõttama.

Tore, et Vello Lipand on võtnud suvepäevade muusikalise kaunistamise oma südameasjaks. Tema «Noorte suvepäevad» ja «Kaunid suvepäevad» on, nagu öeldakse, prooviaja läbi teinud ning endale noorte suvepäevade laulikus kindla koha leidnud. Uute lauludega on noori ellustujaid rõõmustanud Gennadi Podelski. Ka kohalikud heliloojad ja luuletajad on loonud suvepäevadest laule, laulud on sündinud otse suvepäevaliste laagreis.

Olgu toodud vaid üks salm Toivo Luhatsi ja Kalle Kure laulust, mis sündis Tartu linna suvepäevadel 1963. aastal. Kui kaasaegselt see kõlab!

«Järelmõtlikke hetki on vaja,
längev täht meile õnne ei too,
parem laotusse raiume rajad,
igaüks tähe taevasse loob.»

Uljad ja tervisest pakatavad

«Tuut-tuu-tuut» lõikuvad varahommikusse metsavaikusesse fanfaari hõbehelid. Telgiavaustesse ilmuvad üksteise järel sasipead. Rusikad hõõruvad uniseid silmi, suunurgad kisivad viltu magusast haigutusest. Küll magaks veel tunnikese!

Sportliku rühiga noormees, Harju komsomolikomitee sekretäri asetäitja Toomas Võlli aga ei salli kohmitsemist. «Paigale!»

Juba kaobki spordidressides poisterivi eesotsas Toomaga mändide vahele. Tüdrukute hanerida valib endale teise suuna. Sörkjooks vaheldub kiirete spurtidega. Mitmesugused võimlemisharjutused teevad magamisest kangestunud lihased paindlikeks ja elastseiks.

Viieteistkümne minuti pärast tuiskavad poisid-tüdrukud kõige otsemat teed Klooga lahte. Ah kui hea! Viimne kui uneraas on nagu peoga pühitud...

Loengute, kohtumiste ja muude ürituste vaheaegadel on parimaks sõbraks pall.

Suvepäevade teisel laagripäeval viidi läbi spordipidu. Lennutati granaati, tõugati kuuli, hüpati, joosti. Organisaatoriteks ja kohtunikeks olid kodurajooni meistersportlased Hillar Müür ja Helmut Meier, mehed, kel on energiat ja nooruslikku pealehakkamist. Kaasa tegid kõik, laagri staabiga eesotsas. Kes siis ei ihaldanud spartakiaadiaas-tal saada maanoorte spordimängude rinnamärgi «Massi-lisuus» omanikuks.

Laagri parima sportlase nime väärilisteks tunnistati Vasalemma Keskkooli lõpetaja Ants Kaljuste ning kaksik-õed Juta ja Eve Kiil Sommerlingi-nimisest noortesov-hoosist.

Metsaalune rõkkas ergutushüüdeist, kui läks lahti rah-vastepallilahinguks rühmade vahel. Ja ehkki võitjaks tuli laagri staap, ei olnud ükski suvepäevaline kitsi aplausiga. Vastupidi, kõigil oli hea meel, et korraldajad näitasid kii-duväärt eeskuju.

Õhtul võeti lõkke ääres vastu aga külalisi — meister-

Värske õhk loob suurepärase isu.

sportlasi-jalgrattureid Ants Väravast, Ants Tombakut ja Jüri Randmaad. Küsimusi sadas nagu küllusesarvest ja külalised ei jäänud vastustega võlgu. Eriti pakkusid huvi Ants Väravase mälestused velotuurilt Tuneesias ja rahu- võidusõitudel. Samas korraldati ka spordialane vikto- riin. Nende teadmiste poolest osutus parimaks Loksa piir- konna komsomoligrupp.

Suvepäevade lõpetamine

«Homme kõik suvepäevade lõpetamisele!»

Sellise tekstiga afišid kirendasid 1963. a. juunikuu viimasel ja juulikuu esimesel laupäeval enamikes meie linnades ja rajoonikeskustes. Tartus, Pärnus, Rakveres, Jõgeval lasti trükkida spetsiaalsed müürilehed ning saadeti laiali üle rajooni. Kus aga ise ei valmistatud selliseid afišše, seal kasutati Eesti Riikliku Kirjastuse poolt väljaantud plakateid. Päikese poole sirutuva tüdruku siluett või kajakate lendu jälgiva neiu ja noormehe figuurid paelusid oma noorusliku uljusega kas või hetkeks möödakäijate pilku.

Mitmed päevad varem aga tõi post vanematele, sugulastele ja töökaaslastele nägusad kutsekaardid. Ilusaid läkitusi ja südamlikke sõnu võib lugeda nendelt. Toome näiteks vaid mõned.

«Lugupeetud lapsevanem!

Te olete näinud palju vaeva, väsimatut hoolt ja muret oma lapse kasvatamisel. Teie hool ja hellus on vilja kandnud ja Teie laps on sirgunud tubliks, elurõõmsaks nooreks inimeseks.

Teie lapse elus on toimunud tähtis sündmus. Ta on saanud täisealiseks, astunud nõukogude rahvaste vennalikkude perre. Täname Teid kõige hea eest, mis olete teinud oma lapse jaoks.

Täisikka jõudmise tähistamiseks lubage tal osa võtta suvepäevadest. Need on rõõmuküllased, meelde jäävad päevad, mille jooksul omandatakse palju elus vajaminevaid teadmisi.

Teist, lugupeetud lapsevanem, oleneb suurel määral, et need päevad jääksid Teie lapsele alatiseks meelde.

Sm.

Palume Teid osa võtta noorte suvepäevade pidulikust lõpetamisest pühapäeval, 30. juunil 1963. a. kell 17.00 Haapsalu lossipargis.

SUVEPÄEVADE ORGKOMITEE.»

«Lugupeetud sm.

Kaunis ja meelde jääv on noore inimese elus see hetk, mil parimate soovidega antakse talle kätte suvepäevadest osavõtja tunnistus.

Olge Teiegi selle piduliku hetke tunnistajaks suvepäevade lõpp-pidustustel Siimusti lauluväljakul pühapäeval, 7. juulil k. a. kell 14.00.

*ELKNU JÕGEVA PÖLLUMAJANDUSLIKU
TOOTMISE KOMITEE.»*

«Võib rõõmu tuua puhas, sügav pilk,
üksteise mõistmine ja sõbra sõna.
Jääb meelde mõni helge silmapilk,
võib kaua saata kauni viisi kõla.

Kõik, mis me kauni homse nimel teeme,
see jääb, sest ta on uue rõõmu seeme.

Leili Andre

Lugupeetud sm.

*Olete oodatud külaliseks noorte suvepäevade lõpp-
pidustustel 30. juunil 1963. a. kell 15.00 Võru-Kubjal.»*

Sirgetes ridades, reipal sammul

Väikese Võru linna tänavad on olnud tunnistajateks peaaegu kõigile käesoleva sajandi sündmustele meie vabariigis. Siin on sammunud Punakaardi võitlussalgad, trampinud preisi rautatud saapad, siin on kõlanud eesti töörahva verreuputanud kodanluse kriiskavad «isamaalaulud» ja huilanud rõõmsalt pioneerifanfaarid. Suitsevate varemete kohal lõi 1944. aasta 9. augustil Võrus uuesti lehvima punane lipukangas. Siin sündisid Nõukogude Eesti taastamise esimesed julged plaanid. Ja otsekui nende plaanide jätkuna avas meie partei ja valitsus enneolematu perspektiivi ka Võrule, linnale, mille kodanlikud linnaisad olid määranud hääbumisele.

Tänapäeva Võrus köidavad sissesõitnu pilku moodne gaasianalüsaatorite tehase korpus, nägus keskkoolihoone, kaasaegsed elamud. Nüüd sahistab tuul paplites suve- ja noorusemeloodiat. Aga ammuks see oli, kui sirgivate puude all kõlasid puhkpillide leinahelid: paljastatud peadega saatsid Võru partei-, nõukogude- ja komsomolitöötajad viimsele teekonnale oma võitluskaaslasid. Hans Vall, Ölme Teder, partorg Sibul, Valter Jeedas, Heino Lill — need olid inimesed, kes andsid oma elu võitluses klassivaenlasega. Ja see polnud asjata. Nemad hukkusid selle nimel, et kodurajooni sulastest saaksid maa õiged peremehed, et «Iljitši lambikesed» lööksid särama ka soode ja metsade taga, ja sellegi nimel, et nüüd võivad sammuda neil tänavail rühikad noorukid, valendada neidude kleidiread.

Valendavad kleidiread, muusika, lipukangad, millel sil-lerdab päike... Süda otse hõiskab rõõmust. Tänavat palis-tavate pioneeride ridadest lendavad sõiduteele suvepäe-valiste jalgade ette lilleõied. Neil õitel on otsekui sümboolne tähendus: nad kutsuvad noori käima õiget teed, kus on saatjateks töörõõm ja austus, südamepuhtus, ar-mastus ja uute avastuste õnn.

Suvepäevad võidutsevad meil juba mitmendat aastat. Kuid alati vaatad suvepäevaliste rongkäiku kui midagi ülevat, kordumatut. See ei ole mitte üksnes välise tsere-moonia ilu, vaid eelkõige köidavad noorte julged, avalad näod, nende rüht.

Igal suvel valendavad tütarlaste kleidiread ja välgat-levad noormeeste verivärsked püksiviigid Tartus ja Kin-gissepas, Pärnus ja Raplas, Haapsalus ja Viljandis — kõigis meie linnades ja rajoonikeskustes, kus sammuvad suvepäevaliste kolonnid.

Särav päike ja naerusuised noored

Juulipäike lõõmab. On tunda tõelist suvesoojust. Äike-sepilv möödub kaugelt, otsekui kartes segada kõike seda, mis toimub Siimusti lauluväljakul. Mitte alati pole siin nähtud nii palju rahvast kui sel päeval, vist käesoleva suve kõige kaunimal pühapäeval — 8. juulil 1962. a. Siin istuvad üksteise kõrval õnnelik ema ja laiaõlgne parema-tes aastates mees, hallijuukseline pensionär ja äsja pio-neeriikka jõudnud patsidega tüdrukutirts. Neil kõigil on täna ühesugused mõtted, nad tunnevad uhkust uue vahetuse üle, kelle täisealiseks saamist siin tähistat-akse.

Suvepäevadest osavõtjad — 143 neidu ja noormeest — istuvad aukohal. Suvetuules lehvib Jõgeva komsomoli-organisatsiooni lipp. Selle juures seisab valvel rühikas pikka kasvu noormees — Rein Kaaret. Temale langeski osaks au kanda suvepäevaliste ees läbi linna komsomoli punast võitluslippu, ja seda teenitult. Reinu tunti Mustvee 1. Keskkoolis kui eeskujulikku õpilast, tublit komsomoli-sekretäri, sportlast ja pioneeride head sõpra.

Esimeses reas istub Jevgenia Suvorova — tööstuskom-binaadi «Avangard» komsomolijuht. Tumedajuukseline

neiu, kes pärast küpsustunnistuse saamist asus telgede taha, on eeskujuks kõigile algorganisatsiooni liikmetele. Täna istuvad pidulikul lõpuaktusel tema kõrval Valentina Kulakova ja Ludmilla Aganitševa — need, keda alles eile võeti koos «Koidu» kolhoosi agronoomi Ilme Jursi, ehitustöölise Lembit Kivimurru ja teistega vastu kuulsa leninliku komsomoli ridadesse.

Suvepäevade lõpuaktus algab. ELKNÜ Jõgeva Rajoonikomitee sekretär Allan Metsa pöördub sellest osavõtjate poole palava tervitusega. «Teie ehitate üles kommunistliku ühiskonna, teie hakkate selles elama,» ütleb ta. «Olgu teie elus palju helgeid, rõõmsaid päevi!»

EKP Jõgeva Rajoonikomitee sekretär Elmar Randrüüt meenutab sooja sõnaga suvepäevadest osavõtjate vanemaid. Seekordsete suvepäevaliste lapsepõlv möödus sõjaajal ja sõjajärgsetel aastatel. Paljud emad pidid üksi toime tulema laste kasvatamisega: isad võitlesid rindel. Mitmed ei pöördunud sealt enam tagasi. Seda suurem on rõõm, et nende tütardest ja poegadest on sirgunud tublid noored. «Ütleme nendele vapratele emadele kogu partei ja rahva nimel ja ka enda poolt südamest tuleva tänu! Meenutage teie, noored, oma vanemaid alati tänu ja austusega!

Soovin teile, et te hästi töotaksite, et te oleksite alati esirinnas uue ja progressiivse elluviimisel. Palju õnne, palju helgeid päevi elus!» lõpetab sm. Randrüüt.

Suvepäevalisi tervitavad veel mitmed juhtivad töötajad, töökaaslased, külalised.

Ja ongi käes kõige pidulikum hetk. Allan Metsa ja Elmar Randrüüt ulatavad täisikka jõudnuile mälestusalbumid koos tunnistustega. Üksteise järel astuvad neiad ja noormehed kingitustekuhja all kaarduva laua juurde.

Lilledel ja õnnitlustel, headel sõnadel ja soovidel ei näi sel päeval lõppu tulevat. Käepigistused töökaaslastelt, sõpradelt, omastelt ja lihtsalt tuttavatelt.

Mikrofoni juurde astub Virve Silder. Temale, tublile komsomoliaktivistile ja isetegevuslasele, andis suvepäevade komsomoligrupp austava ülesande — lugeda ette suvepäevadest osavõtjate ühine kiri kõigile rajooni noortele.

Veel kord elustuvad filmilindina Palamusel, Tootsilugude paigas veedetud päevad. Neis oli tõesti palju tore-

dat, alaliseks meelde jäävat. Kohtumised Juhan Smuuli, Debora Vaarandi ja Gustav Ernesaksaga, hallipäise kommunisti Georg Abelsi optimismist kantud vestlus, jutuajamine ELKNÜ Keskkomitee sekretäri Hilja Puusillaga, kokkusaamised rajooni juhtivate töötajatega, sõprusõhtud, laulud, tantsud...

Heledasilmaline tütarlaps aga loeb erutusest väriseva häälega noore põlvkonna, uue vahetuse töötust:

«...Lapsepõlv on seljataga. Oleme parteile ja valitsusele südamest tänulikud selle helguse ja õnnelikkuse eest. Ütleme aitäh oma vanematele, kes hoole ja hellusega näitasid meile kätte õige tee ellu.

Võttes vastu suvepäevade tunnistused, töötame kõik mitte kunagi unustada seal kirjapandud suurepäraseid sõnu. Oleme alati ja kõiges meie ajastu väärilised.»

Päike särab ja särab. Mitmetuhandeline rahvahulk on täitnud avara nõo. Kõik kuulavad.

«Elus on kõikjal võimalik kangelasid korda saata. Tänapäeval sünnivad need põldudel, farmides, tehastes; tänapäeva kangelased on need noored, kes raskusi kartmata siirduvad sinna, kus neid kõige rohkem vajatakse. Omandame veel rohkem teadmisi, muudame oma kodurajooni veel viljakandvamaks, linnad ja külad veel kaunimaks.

Saame tõelisteks kommunismiehitajateks!»

Noorte südamest tulnud sõnad sünnitavad uusi tegusid.

Sõpruskarneval

Ei tea, kas oli see omaaegse Elva rajooni komsomolikomitee sekretär Nasta Pino, Võrtsjärve kolhoosi esimees Kalev Raave või hoopis keegi teine, kes 1962. aasta kevadel ühel suvepäevade orgkomitee koosolekul tuli välja ettepanekuga lõpetada suvepäevad suure karnevalirongkäiguga. Mõtte leidis üksmeelset heakskiitu. Seda enam, et oli festivaliaasta ja suvepäevade lõpetamine planeeriti juuniku viimasele pühapäevale — nõukogude noorsoo päevale.

Ja asutigi mõtet ellu viima. Jaotati ülesanded. Kalev Raave kui kirjamees võttis enda peale karnevalipeo vahe-tekstide nuputamise. Kombinaadi «Elva», kohaliku haigla, Rõngu Elektromehaanikatehase, Otepää Autoremondi-tehase nr. 4 ja rajooni kõigi suuremate ettevõtete ning asu-tuste komsomolipered lülitasid karnevali ettevalmista-misse. Iga kollektiiv pidi karnevalil kujutama maailma mingi erineva rahvuse esindajaid.

Tuli panna pead tööle ja lasta fantaasial lennata.

Jõudis kätte kauaoodatud pühapäev. Rohelusse uppuva aedlinnakese tänavad olid inimestest tulvil.

...Päikeseketas hakkas vajuma mändide taha. Olid lõppenud südamlikud peokõned, antud kätte mälestus-albumid, võetud vastu lillesülemid, kuulatud-vaadatud kontserti. Nii mõnegi ema taskurätik on niiskunud pisara-test, mille tõi silma mälestus oma rõõmuvaesest lapse-põlvest ja heldimus tänasest...

«Tulevad!»

Poisipõnnid, ise hirmus tähtsate nägudega, nagu ole-neks kõik järgnev ainult neist, kihutavad selle teatega tulistjalu läbi inimestespaleeris tänavä.

Ja tulevadki. Ootajate read hakkavad lainetama. Igaüks küünitab end ettepoole. Muusika, laulud, lipud, dekorat-sioonid, värviküllased kostüümid.

Kõige ees soomlased — «seitse venda». Põhjamaa pojad-tütred valmistuvad ju kuu aja pärast vastu võtma VIII ülemaailmse noorsoo ja üliõpilaste festivali külalisi kogu maailmast. Otsekui maailma kõigi rahvuste ja rasside noori ühendava suurima sõpruspeo peremeestena on nemad ka tänasel karnevalil aukohal.

Kohe nende järel tuntakse ära võitleva ja loova Kuuba esindajad. «Patria o muerte! Venceremos! — Kodumaa või surm! Me võidame!» Heroilist «26. juuli marssi» ümisevad kaasa ka tuliselt aplodeerivad pealtvaatajad.

Sõnalis-muusikalise põimikuga «Aafrika ärkab» möö-duvad «musta mandri» esindajad. Eilsed orjad, tänased iseseisva elu peremehed. «Vendlus, sõprus, rahu!»

Üha uued viisid ja tantsud. Nõukogude rahvaste venna-lik pere! Siin on suure vene rahva esindajad, lõunanaab-rid lätlased, leedulased. Tantsitakse kaasakiskuvat ukraina hopakki, helisevad igatsevad ja meloodilised mägilaste viisid.

«Laena mulle kannelt, Vanemuine!» Mõtlikult, muhe naeratus peitumas valgesse habemesse, sõrmitseb eesti rahva Lüürik helisevaid kandlekeeli, laseb kaunitel viisidel kõlada üle suvise Elva.

Rõõmus tänapäev, meie kaasaegsed, elluastuvad õnnelikud noored — sellest unistas rahvas sajandeid, luues oma muinasjutukangelased.

Las kõlada laulud meie tänapäevast, sõprusest ja rahust. Kestku sõpruskarneval.

Sõprade ja koduste ringis

Keila kultuurimaja saalis oli parajasti lõppenud suvepäevade pidulik lõpuaktus. Heledate kleitide ja tumedate ülikondade kontrastidesse segunesid purpursed roosid. Õnnesoovid, siirad ja head.

Kultuurimaja ees askeldasid agarad fotograafid. Klõpsatused, klõpsatused, klõpsatused. Kes ei tahaks jäädvustada sellist pidulikku momenti! Gruppidena, sõbrataridega, töökaaslastega, üksi ja muidugi koos vanematega.

Nagu teised suvepäevalised, hoidis albumit ja lillekimpu käes ka Enn Kaarma, noormees «Edu» kolhoosist. Ennule olid need päevad eriti meeldejäädvad. Ta oli üks neist, kellest suvepäevadel sai kommunistlik noor. Oma poja rõõmu tulid Keilasse jagama ka ema ja isa. Koos vaadati mälestusalbumit, koos pildistati. Pärast kontserti aga sõideti koju, kus ootasid külalised ja peolaud. Kaua kõlasid sel õhtul Kaarmate majas lustakad pillilood ja laulud.

Pidu Kaarmate perekonnas polnud muidugi mingiks erandiks. Poja või tütre tähtsat pidupäeva tähistatakse sugulaste ja sõprade ringis paljudes kodudes.

Töökaaslasi, kes astuvad täisikka, peetakse meeles ka nende kollektiivides. Suvepäevade lõpetamisest on järjekindlalt igal aastal osa võtnud Võru rajooni Ruusmäe sovhoosi, Jõgeva rajooni «Estonia» kolhoosi, Paide rajooni «Õiguse Võidu» kolhoosi ja mitmete teiste majandite delegatsioonid eesotsas juhtivate töötajatega. Kingitused, head soovid — kõik see innustab noori veel paremini töötama, sisendab neisse kollektiivsustunnet, austust seltsimeeste vastu.

Kui meenuvad suvepäevad

«Kui mõtlen suvepäevadele, siis hakkavad kõrvus kohisema kõrged männid Haaslava pargis, meenub vaikus laagris rivistuse ajal, tuleb meelde naerulärm, mis aegajalt summutas puude alalise sosina.

...Kui mõtlen suvepäevadele, siis meenuvad laulud, mida lõkke valguses kandsid triona ette Inga Puis, Sirje Koppel ja Pille Vatsel, heliseb kõrvus solist Helge Poltani hää, näen Eve Mürgi mõtteist täidetud silmi luuletuste esitamise ajal, tuleb meelde fantaasialend, mida näitasid I rühm väiklehe ja III rühm telkide ümbruse kujunda-

misel. Meenub tagasihoidlik Kalju Orti autoremonditehasest, kelle alatine abivalmidus aitas laagri personalil mõnestki raskusest üle saada... Palju kütkestavaid teemasid, huvitavaid esinejaid, filme, vestlusi, kohtumine külalistega Leedust, mängud...»

Need on üliõpilase Kalle Kure mälestuskillud noorte suvepäevadest.

Palju ilusat ja kasulikku säilitavad oma mõtetes neid ja noormehed, kes on saanud omapärase tuusiku ellu suvepäevadelt. On selliseid elamusi, mis sööbivad mällu alati seks.

Noore kaardiväe ridadesse

Leida Kandle, Jüri Tenneberg, Rein Pennar, Maret Mõistus, Ants Kõdar... neid oli kolmkümmend viis noort, kes 1963. a. Tartu rajooni suvepäevadel kirjutasid ankeedile

Unustamatud on laagriõhtud.

lakoonilised read: «Palun mind vastu võtta ÜLKNÜ ridadesse...»

Kakskümmend üheksa avaldust vaatas suvepäevade viimasel päeval oma «rohelistel istungil» Rõuges läbi Võru komsomolikomitee büroo.

Viiskümmend noort Kohtla-Järvel, kakskümmend kaks Valgas, kümme Viljandis, kakskümmend üks Harju rajoonis... «Kommunistliku noorena tahan aktiivsemalt kaasa aidata kommunismi ehitamisele meie maal.» Ühte lausesse on kätketud suur südamesoov, soov, mis oli ähmaselt olemas kusagil hingesopis juba varem, kuid kujunes julgeks veendumuseks nüüd suvepäevadel. Ja bürooliikmed lange-tasid üksmeelse otsuse: vastu võtta.

Lõpupäev oli uutele kommunistlikele noortele kahekord-selt pidulik. Koos suvepäevade lõputunnistusega anti neile ka punasekaaneline Lenini siluëtiga komsomolipilet ja kin-nitati rinda punakuldne märk. Mitte kõigil komsomoli-astujatel pole sel elu tähtsal momendil nii palju pealtvaa-tajaid!

Noor sõber! Suvepäevadel kohtusid Sa komsomolivete-ranidega, inimestega, kes said oma esimese karastuse komsomolis. Tuleta meelde nende nägusid...

Milline nooruslik energia ja kirk lööb lõkkele Felix Pärtelpojas, praeguses Võru rajooni täitevkomitee esime-hes, kui ta meenutab komsomoliaastaid: Suure Isamaa-sõja katsumusi, võitlust Võrumaa metsadesse pugunud klassivaenlastega, Eesti komsomoli esimest mehetegu — Leevaku hüdroelektrijaama ehitamist...

Vaatad temale ja meenuvad Nazōm Hikmeti sõnad: «Inimese vanust ei määra mitte passis märgitud aastate arv, vaid südame noorus.»

Südame nooruse andis Felix Pärtelpojale komsomoli-pilet, see väike raamatuke, mis jättis pärandiks rahutuse ja tegutsemisiha tema võitluskaaslasele Andres Ojasoole ja miljonitele teistele komsomoli kasvandikele.

Kuidas säilitada endas selline noorus?

Arvatavasti leidsid Sa ka sellele vastuse nende esinemis-tes, kes Sulle rääkisid leninliku komsomoli võitlustest. Loe veel kord värsiridu Juhan Smuuli «Komnoore piletist»:

Komnoore pilet! Ikka tahan hoida
kui elu noort, kui enda tervist sind.
Sa kohustad, teed nõudlikumaks mind.
Sust tuleviku helge ime koidab.

Elu, armastan sind!

Sellist pealkirja kandis Kohtla-Järvel 1962. a. 5. juulil suvepäevalistele korraldatud temaatiline õhtu.

... Lavale tuli noormees ja hakkas laulma laulu «Elu, armastan sind!». Terve saalitäis ühines temaga, laul paisus, muutus võimsaks ja kutsuvaks hümniks. Siis ilmus prožektorivalgusse tütarlaps ja teatas:

«Kallid noored! Täna on meile külla tulnud meie suurel pidupäeval Ljubov Timofejevna Kosmodemjanskaja. Palume Ljubov Timofejevnal jutustada Zojust ja Šurast, sellest, kuidas nad armastasid elu...»

... Kultuurimaja avaras saalis valitseb vaikus. Ligi kuussada silmapaari jälgivad hallipäise naise iga liigutust, iga žesti. Enam kui kakskümmend aastat tuntakse seda nime kauges Koreas ja Kreeka kaljumägedes, ärkavas Aafrikas ja kangelaslikus Kuubas, seda kordab maailma kogu noorus. Kosmodemjanskaja! Jah, see on tema — Ljubov Timofejevna Kosmodemjanskaja, komsomoli legendaarse tütre ema.

«Ma olen väga rõõmus,» räägib Ljubov Timofejevna väri-seval häälel, «et olen siin teie kaunil pidupäeval ja näen teid niisama noorte ja õnnelikena, nagu olid minu lapsed Zoja ja Šura... Ka nemad armastasid elu ja unistasid selle veel kaunimaks muutmisest, kuid nende unistusi segas sõda...»

Ema valust tulvil sõnad langevad saali hauavaikusse. Noormeeste ja neidude vaimusilma ette kerkivad hitlerlikud rõõv vallutajad, nende kohutavad kuriteod. Lõõmavad külad Ukrainas ja Valgevenes, Oswięcimi ja Buchenwaldi surmavabrikute korstnad, karjuvad inimesed Kalevi-Liival... Millise gigantse kangelasteo saatis korda nõukogude rahvas, purustades fašistliku koletise!

«Kuhu partei ja komsomol teid ka ei saadaks, ärge taganege raskuste ees. Pidage meeles, et Zoja ja Šura uskusid surses teisse nagu oma kodumaa tulevikku.»

Nende sõnadega lõpetas Ljubov Timofejevna.

Võimatu on sõnades edasi anda tunnet, mis valdas saalisolijaid. Ruum värises aplausist. Noored skandeerisid «Zo-ja, Šu-ra, Zo-ja, Šu-ra!» See oli otsekui võitlushüüd, õnnehüüd, millesse kätketi kirglik armastus elu vastu.

«Elu, armastan sind!» — sellist pealkirja kandis 1963. a. suvel Jõgeval suvepäevade kolmas päev.

Ja ka seda üritust alustati samanimelise lauluga. Mitte juhuslikult ei palunud seda laulu laulda oma enneolematu lennu ajal maailma esimene kosmonaut Juri Gagarin. Mitte juhuslikult ei tunta seda laulu kogu Nõukogudemaal.

Sel päeval saabus külalisi rohkem kui tavaliselt. Vana kommunist Georg Abels, Adavere näidissovhoosi direktor NSV Liidu Ülemnõukogu saadik Viktor Meister, «Helge Tuleviku» kolhoosi esimees Leo Raju, «Kungla» kolhoosi kommunistliku töö brigaadi brigadir Karl Ploompuu — kõik palju näinud ja palju läbielanud inimesed. Neilt võivad noored õppida, kuidas õigesti elada. Kindlasti väljendavad ka nende arvamust Kaarel Irdi sõnad: «Kui ma saaksin oma elu uuesti alustada, siis ma elaksin selle samuti nagu senise.» See tähendab rahutult, võitlevalt, otsivalt, suure armastusega elu vastu...

Armastada elu!...

Elu armastas kirglikult tšehhi kommunist-patrioot Julius Fučik. Oma viimases raamatus «Reportaaž silmusega kaelas» kirjutas ta:

«Otsustavad juba kuud, varsti otsustavad päevad. Ja just need saavad olema kõige raskemad. Mitte üks kord ei ole ma mõelnud, kuid võrd ängistav on olla sõja viimane ohver, sõdur, kelle südamesse tungib viimasel silmapilgul viimane kuul. Kuid keegi peab olema viimane! Ja kui ma teaksin, et pärast mind ei tule enam ohvreid, läheksin ma viivitamatult surma.»

Julius Fučik suri niisama mehiselt kui ta elas, lauldes «Internatsionaali», naeratus silmades. Teadmine, et ta hukub kõige kaunima, kõige ülevama nimel maailmas — elu nimel, andis talle jõudu viimse südametukseni.

Mõned kuud enne Fučikut hukkasid fašistlikud timukad Prahast tuhandeid kilomeetreid eemal asuvas Krasnodoni linnakeses koos teiste noorkaardiväelastega üheksateistkümneaastase sinisilmalise tütarlapse Ljubov Ševtsova, kes samuti armastas kirglikult elu. Tema viimases kirjas emale on read:

«Andke edasi kõigile — ma armastan elu. Edaspidi saab olema nõukogude noortel rohkem kui üks kuldne sügis. Muutub selgeks, rahulikuks helesinine taevas ja toredaiks kuuvalgud ööd. Elu muutub veel väga heaks meie kallil

ja lähedasel, meie kõikide poolt armastatud nõukogude kodumaal.»

Kui Fučiku süda lakkas tuksumast, lehvib Krasnodoni kohal juba mitu kuud punane lipp. Ivan Turkenitš, Sergei Levašov, Radik Jurkin ja teised ellujäänud noorkaardiväelased täitsid oma seltsimeeste haul antud püha vannet — maksid kätte nende surma eest, rüvetatud linnade ja külade eest.

Möödus 616 päeva ja ka kuldse Praha kohal löi lehvima punane vabaduslipp. See oli 9. mail 1945. aastal, päeval, mil kogu maailm juubeldas elu võidust pruuni katku üle.

Armastada elu? ...

Tuleb õppida hindama inimesi.

Tuleb õppida nägema inimeste saavutusi.

Tuleb elada täisverelist elu, tunda iga päev ja kõikjal elu pulssi, nii nagu laulus on öeldud:

«Hea, et tunda ma saan,
kuidas päevade keeris mind haarab!
Elu armastan ma —
süda innukalt lööb talle kaasa.»

Inimeses peab olema kõik kaunis ...

(A. P. Tšehhov)

Ühel noortekohviku õhtul Tallinnas käis kord äge sõnalahing tulevikuinimese üle. Vaieldi sellegi üle, mis määrab inimese ilu: kas väline veetlevus või hingeelu rikkus. Arvamusi oli väga mitmesuguseid. Toodi arvukaid näiteid elust. Enamus kaldus selle poole, et tähtsaim on seesmine ilu, sest tihti peituvat lakeeritud välimuse taga õõnes hing. Ei saa eitada, et paljudel juhtudel on see tõepoolest nii. Kuid korratu välimus ei taga sugugi seesmist ilu.

Milline seisukoht siis võtta?

Eriti huvitavad esteetika probleemid, õige arusaamine ilust noormehi ja tütarlapsi nende elutee hakul. Sellepärast on loomulik, et neid teemasid puudutatakse alati ka noorte suvepäevadel. Diskussioonidel, loengutel, kohtumistel kunstitegelastega on vaieldamatu tähtsus. Need aitavad jõuda paremini arusaamisele sõnadest, mis on kirja pan-

Voldemar Panso on sedapuhku külas Viljandi suvepäevaliste laagris (1963. a.).

dud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmis: «...kasvatada uut inimest, kelles harmooniliselt ühinevad vaimne rikkus, moraalne puhtus ja kehaline täiuslikkus.»

Rakvere rajooni 1963. a. suvepäevade laagrisse saabus kohe esimesel päeval oodatud külaline — Voldemar Panso. Ta astus noorteringi suveõhtu vaikusel praksuva lõkkeääres ja noored kiindusid temasse otsekohe.

Kõik olid temast midagi kuulnud kui näitlejast, lavastajast, kirjamehest. Nüüd oli aga nende ees üsna tavaline inimene. Ja see tavalisus, ääretu lihtsus haaraski kõiki esimesest momendist.

Mida sel õhtul küll kuuldi! Suure südamlikkusega pühendas külaline noori teatri- ja kinokunsti võluvasse maailma, rääkis oma kunstnikuteest, otsingutest, ebaõnnestumistest ja kordaminekutest. Eredate värvidega maalis ta pilte sellest, millel silm oli jäänud peatuma rohketele rännakutele.

Loomulikult polnud puudu küsimustest.

«Millised momendid on teie elus olnud kõige meelde jäävamad?»

«Kuidas te suudate tegelda kõigega?»

«Millised filmid teile meeldivad?» jne., jne.

Vastused — asjalikud, pooleks huumoriga.

Siis, kui näis, et kõik on juba küsitud, paotas keegi veel suu:

«Mida te hindate inimeses kõige enam?»

Külaline jäi hetkeks mõttesse.

«Inimese kordumatust.

Kordumatusega on kurb ainult see, et teda ei saa välja mõelda, sest siis juba tingimata kordad kedagi... Kordumatus on inimlike omaduste resultaat. Inimlikest omadustest hindan kõige enam ausust, tahet ja huumorimeelt.

Kõige tähtsam ja raskem neist on ausus... Ausaks jääda on peaaegu niisama raske kui mitte valetada...»

Veel järgmistel päevadel jätkus kahe-kolmekesi ja ka suuremates gruppides arutlus kunsti-, teatri- ja kinoprobleemide üle. Keegi suvepäevaline tunnistas avameelselt: «Ma tunnen end pärast seda kohtumist vaimselt mitme vaksa võrra pikemana.»

Jõgeva noortele jäi 1962. a. suvepäevadelt eriti meelde kirjandusõhtu, kus kohtuti Lenini preemia laureaadi Juhan Smuuli ja poetess Debora Vaarandiga. Üks asi on lugeda värse raamatust, teine asi kuulda neid armastatud poeedi enda suust, näha oma lemmikautorit palgest palgesse.

Kui oli räägitud Juhan Smuuli loomingust, esitatud tema värse ja proosakatkendeid, anti sõna autorile endale. Tõusis aplausitorm. Kirjanik oli liigutatud, et tema teoseid nii hästi esitati, tema loomingust nii siiralt ja südamlikult räägiti.

«Kirjanikule meeldib,» alustas ta, «kui tema teoseid loetakse, nendest räägitakse. Pärast seda, kui olen kuulnud

oma loomingust nii palju head, on mul endal raske siia midagi lisada. Tänan kõiki, kes selle aktuse on korraldanud...»

Külaline rääkis palju huvitavat oma teostest, rännakutest ja kavatsustest. Rääkis sellest, mis on teda kasvatanud, aidanud tal saada selliseks kirjanikuks, keda inimesed hindavad ja austavad. Teda kasvatasid ja õpetasid sõbrad — kalurid paeselt ja tuuliselt Muhu saarelt, karmid sõja-aastad, leninlik komsomol ja kommunistlik partei.

Sellelt õhtult lahkusid noored seesmiselt tunduvalt rikkamate ja kaunimatena kui varem.

Sõprus on kõige kallim

Noorte suvepäevadel on alati olnud oodatud külalisteks vennasvabariikide delegatsioonid.

1963. a. Rapla noorte suvepäevade laagrisse sõitis ühel päeval kaks bussitäit sõprusrongiga Tallinnasse jõudnud Harkovi üliõpilasi.

Vigala põlisparki viival teotsal võttis suvepäevaliste pere kalleid külalisi vastu kui ammuseid tuttavaid. Vene keele vahendusel saavutati kohe üksteise mõistmine. Rääkida oli palju nii ühtedel kui teistel. Täielik kontakt tekkis aga kohapeal improviseeritud isetegevuskontserdil. Suvepäevalised plaksutasid tuliselt temperamendikale hopakile ja omaloomingulistele kupleedele, külalised olid vaimustatud eesti noorte lauludest. Kiiresti õpiti selgeks «Perekonnavalss». Prooviti jõudu spordis, kinnitati keha laagritoiduga.

Päikeseketas oli juba üsna madalale vajunud, kui vennasvabariigi noored, keda ootasid reisikaaslased Balti jaamas, tagasisõidule said asuda...

Ent suvepäevadel kohtuvad noored veel kaugemate külalistega.

Need, kes olid 1963. a. suvel Paide suvepäevade laagris Laupal, ei unusta kunagi Leningradis õppivat Mali Vabariigi üliõpilast Mohamed Ducuret. Külaline võeti juba laagri avaõhtul üksmeelselt laagripere liikmeks.

Palju huvitavat jutustas ta suvepäevalistele oma kaugest kodumaast. Lõpetanud väga heade tulemustega kuueaastase kooli, avanes tal võimalus sõita Nõukogude Liitu õppima agronoomi eriala. Nüüd on kaks kursust seljataga,

1963. a. Paide suvepäevaliste kaugel külasine Mohamed Ducure on ametis autogrammide jagamisega.

kolme aasta pärast aga ootavad teda kodus riisipõllud, mandariini- ja teiste tsitrusviljade istandused. Ootavad ka vanemad, vennad ja õde, ootab kodumaa. Mali Vabariik asus alles hiljuti iseseisvuse teele, kuid juba on toimunud selle maa elus suured muudatused. Neeprite, endiste rõhute lapsed saavad nüüd tasuta koolihariduse, ja tundmata enam muret homse päeva pärast, võivad elada vaba, sõltumatut elu.

Kolmanda laagripäeva õhtul korraldati vaidlus teemal «Inimene on inimesele sõber, seltsimees ja vend». Dispuudist võttis tõlgi vahendusel osa ka Mohamed Ducure. Ja kui laagripere otsustas, et mustanahaline külaline on neile tõeline sõber, on nende seltsimees, kaaslane ühiste eesmärkide saavutamisel, et nemad nagu kõik nõukogude noored on valmis elama vennalikus läbisaamises kõigi ausate inimestega, tõusis noormees ja tänas liigutatult, kinnitades, et ka tema tahab suvepäevalistele olla sõber, seltsimees ja vend.

... 1962. a. suvepäevade avamisele Kohtla-Järvel saabusid ka Leningradi Tehnoloogia Instituudi üliõpilased Manfred Kirsch Saksa Demokraatlikust Vabariigist ja Abdel Kerim Iraagist. Vaheajal piirasid noored Abdeli ja Manfredi ümber ja palusid neilt autogramme. Peatselt leidsid blond noormees Dresdenist ja mustajuukseline Bagdadist meie noortega ühise keele.

«Ütle, Abdel,» küsis noormees Ahtmest, «kuidas on araabia keeles «elu, armastan sind»?»

«Väga lihtne,» vastas Abdel. «Ahat bul ljakal hajat.»

Ja kõik juuresolijad püüdsid korrata neid araabiakeelseid sõnu. «Ahat bul ljakal hajat;», «Ja ljublju tebja, žizn!», «Ich liebe dich, Leben!», «Elu, armastan sind!».

Järgmisel päeval sõitsid neiud ja noormehed Peipsi äärde Kauksi. Kõrgete mändide alla rivistusid suvepäevaliste kolonnid. Masti tõusis punane laagrilipp. Liivasel rannal algasid rahvuslikud mängud ja spordivõistlused, kõlasid kaunid pillilood ja laulud. Pärast maitsvat lõunatoitu kostsid valjuhääldajast sõnad:

«Tähelepanu, tähelepanu! Kõigile, kõigile, kõigile! Meie laagrisse on tulnud külalised: Kanada Kommunistliku Noorsooühingu delegatsioon ja meie eilsed tuttavad — üliõpilased Abdel Kerim ja Manfred Kirsch.»

Hetkeks jäi kõik vaikseks. Siis hakkas metsas kaikuma «Ülemaailmse Demokraatliku Noorsoo Föderatsiooni Hümn». Salm-salmilt muutus ta tugevamaks ja jõulisemaks.

«Noorte sõpruslaul, nüüd kaja võimsalt sa...» lauldi eesti, vene, inglise, saksa ja araabia keeles. Ja see helises sihvakate mändide all kui tükike maailma noorte vande-töötusest võidelda rahu eest, sinitaeva eest, kus alati särab päike.

Sõprus. Vendlus. Rahu.

Need kolm sõna on saanud maailma noorsoo võitlusde-

viisiks. Neid antakse teatepulgana üle festivalilt festivalile. Viimasel festivalil Helsingis korrati neid taas kõikides keeltes. Abja noored, kes tähistasid oma täisikka jõudmist festivali pidustuste ajal, saatsid Helsingisse tervitustelegrammi. See oli erutav silmapilk, kui loeti ette selle telegrammi tekst. Mürisev aplaus kasvas üle lauluks. Laulsid kõik, ka need, kes eelmistel päevadel olid vabandanud mittelaulmist lauluhääle puudumisega.

Teatepulgana edasi

Inimene asetab paigale esimese kivi. Selle kõrvale teise, kolmanda ... ja kerkib hoone, mis püsib sajandeid.

Märjamaal tegid noored ühel aastal suvepäevadel hea algatuse — iga suvepäevadest osavõtja istutas looduslikult kaunisse Hiieorgu noore tamme.

«Jääb mälestuseks. Aastate pärast tuleme kord kokku ja vaatame, kuidas meie tammed sirguvad.»

Nüüd on need tammed juba suuremaks sirgunud. Neid on paitanud suvised tuuled ja sakutanud tuisuillid. Nende kõrvale on istutatud uusi noori puid: ka järgmiste aastate

suvepäevalised otsustasid endast jätta ühiste päevade mälestusena jälje.

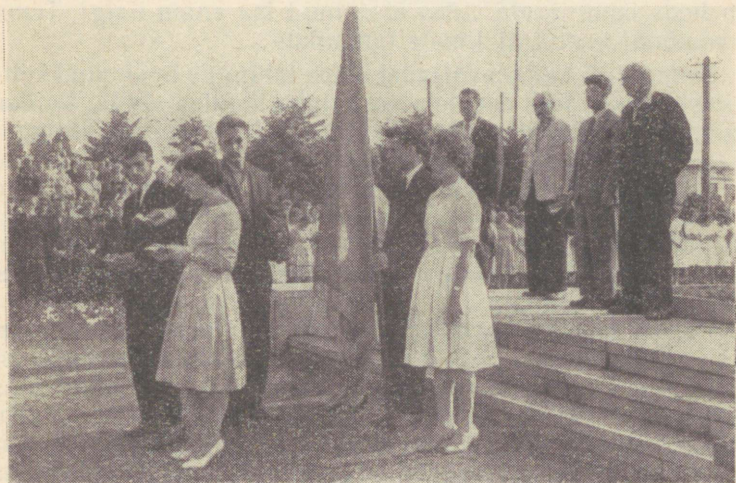
Nii kasvab noorte sõpruspark — nooruse ja õnne tähis, rahu ja elu sümbol.

Kohtla-Järvel siirdusid 1961. a. noorte suvepäevadest osavõtjad rongkäigus enne Viktor Kingissepa nimelisse Kultuurihoonesse lõpuõhtule minekut Vladimir Iljitš Lenini mälestussamba juurde. Inimkonna juhi pronkskuju juures andsid noored vande elada nii, nagu õpetas suurematu Lenin. Nüüd annavad elluastujad siin töotuse kodumaale ja parteile igal suvel.

Nii sünnivad suvepäevadel traditsioonid, mis teatepulgana antakse üle ühelt vahetuselt teisele.

Pea meeles!

Kingissepast Sõrve viiva maantee ääres enne Salme küla seisab tee ääres lihtne Saaremaa dolomiidist obelisk, millel on kiri: «Igavene au kangelastele, kes andsid oma

Kohtla-Järve suvepäevadest osavõtjad annavad siin — V. I. Lenini mälestussamba jalamil — igal suvel töotuse kodumaale.

elu võitluses kodumaa vabaduse ja sõltumatuse eest 1941—1944.» Ja siis nimed, noorte meeste nimed.

Selliseid obeliske, mis tähistavad nõukogude sõdurite ühishaudu, on meie maal tuhandeid. Nad tuletavad meelde karme aegu ja kohti, mille nimesid ei saa kunagi unustada.

Üks neist on Tehumardi.

Kaks aastat tagasi kogunesid Tehumardile Saaremaa suvepäevalised, tulid kohtuma legendaarsest öölahingust osavõtjatega.

Kuulates seltsimeeste R. Nurmsalu, J. Mäe ja P. Aderi lihtsat jutustust, elustusid noorte silme ees selle võitluse episoodid... Iga ruutmeeter maad sellel kadakaväljal on läbi imbunud inimeste verega.

Tehumardi! Ära unusta sõda!

Ei, Aino Lutter ei unusta seda kunagi. Sõda jättis selle komsomoliaktivisti südamesse liiga tugeva jälje. Tema isa, lihtne töömees, astus 1941. aastal kommunistide parteisse. Astus sellepärast, et nõukogude võim andis talle kõik, tegi ta inimese. Aktiivselt hakkas ta üles ehitama ja kindlustama nõukogude võimu. Temast sai Laimjala valla täitevkomitee esimees. Siis tuli sõda, tulid fašistid, tuli see, mida võis ette aimata ja karta. Ühel päeval tulid «omakaitsemehed» isale järele. Aino ei näinud isa enam iialgi. Tema eluküünal kustutati Loode tammikus...

Tehumardi kadakaväljadel öises lahingus hukkunud seltsimehed on meie noortele eeskujuks, kuidas elada, kuidas võidelda. Sellepärast kogunevadki Tehumardile nüüd igal aastal Saaremaa noored elluastujad.

Tehumardi! Meie tänane põlvkond peab meeles seda nime. Igal aastal asetavad neiud ja noormehed obeliski jalamile kaunitest suvelilledest pärjad kirjaga «Meie õnneliku nooruse eest langenud kangelastele. Noorte suvepäevadest osavõtjatelt».

Pärjad käes, sammusid ühel 1963. a. juunikuu lõpupäeval mööda Klooga metsaalust ka Harju suvepäevalised.

Klooga — seda nime, mis on saanud õuduse sümboliks koletusliku koonduslaagri pärast, ei unustata. Harju rajooni noored elluastujad tulevad Kloogale traditsioonilisele miitingule igal aastal. Ja obelisk, millel on Julius Fučiku hoiatavad sõnad «Inimesed, olge valvsad!» mattub ilusatesse pärgadesse.

«Ärgu olgu need pärjad üksnes mälestuspärjad lange-

Kingissepa suvepäevalised pärast kohtumist endiste emigrantide Marie ja Hendrik Õunapuuga.

nud võitlejatele, vaid olgu need pärjad ühtlasi ka rahu-pärgadeks,» ütles ühel suvepäevaliste miitingul Georg Abels. Väga hästi ütles!

Pea meeles! Mitte sellepärast, et manada esile nukrust, kibedust, surma. Ei! «Meie, raskete aegade kangelaste kõneluste eesmärgiks,» rõhutas Kohtla-Järvel suvepäevalistele esinedes Nõukogude Liidu kangelane Arnold Meri, «on vaid üks — et te mäletaksite ja tunneksite oma isade tegusid, et te kogu eluaja kestel armastaksite tõe ja õiglust, mille nemad teile kätte võitsid.»

Töös karastub noorus

Suvepäevadest on vabariigis osa võtnud juba üle 34 tuhande noore.

Kolmkümmend neli tuhat rahutat südant.

Kolmkümmend neli tuhat erinevat saatust, milles on siiski nii palju ühist.

Igal noorel on oma unistused, oma püüdlused ja juba kordaminekudki.

Näiteks Ülo Lepik Tartu rajooni V. I. Lenini nimelisest sovhoosist. Ta tuli suvepäevadele 1962. aastal kui tuntud mehhanisaator, kes viis kodumajandi komsomoliorganisatsiooni rühvelkultuuride kasvatamisel vabariigis esikohale.

Või Janno Noor Muhu kolhoosist. Tema kohta ütles sõber ja töökaaslane Mihkel Kivihall: «See mees oli juba sündides kalur.» Juba siis, kui Janno käis algkoolis, tegid nad omaealistest poisijõmmidest brigaadi. Kontori seinale löödi isegi kohustused, täismeeste, päris meremeeste kohustuste kõrvale. Merele mindi enne päikesetõusu, sest kella üheksaks pidi jõudma tundidesse. Aga näitaja graafikus püsis täismeeste tasemel... Suvepäevadele tuli Janno kalurina, kelle nime teatakse kõikjal Saaremaal. 300—400-protsendiliselt iga kuu ükskõik kes juba plaani ei täida.

Või Tiina Puurits, Anu Parts ja Mare Mikk Tartu Naha- ja Jalatsikombinaadist, Linda Kala Valga sovhoosist, Ahti Ots Võru rajooni Ruusmäe sovhoosist, Helju Allmere Paide rajooni «Õiguse Võidu» kolhoosist jne., jne.

On saanud heaks tavaks, et iga suvepäevaline valmistub oma täisealiseks saamist tähistama mingi saavutusega, võiduga töö- ja õpperindel.

Austust töö ja tööinimeste vastu süvendavad suvepäeval korraldatud kohtumised kommunistliku töö eesrindlas- tega. Nii paljudegi noorte südamesooviks on saada «majakaks», kelle järgi võtavad kurssi teised, selliseks eesliini võitlejaks, nagu Ivan Leonov ja Nadežda Zaglada, Nikolai Mamai ja Jevgenia Dolinjuk, Kristjan Kärber, Lembit Song, Edith Räni...

Austust töö vastu kasvatab kahtlemata ka suvepäeval traditsiooniks saanud ühine töö: puude istutamine, töökuulsuse päevad šeflusalustes majandites, töövõitude tõrvikute süütamine jne.

Kirjad, mõtted...

Viimastel suvepäevadel organiseeris Võru suvepäevaliste laagri häälekandja toimetuse ringkõnitsluse teemal «Miks ma tuln suvepäevadele?». Iga telk pidi vähemalt ühe artikli andma. Mõte oli kiiduväärne. Esialgne kartus, kas üritus vastukaja leiab, oli asjatu. Toimetusel oli päris palju tegemist, et kõiki vastuseid läbi vaadata.

Jüri Asi, Võru linna poiss telgist nr. 2, kirjutas:

«Kui ema küsis: «Pojake, kas leeri lähed?» vastasin kindlalt:

«Ainult suvepäevadele! Mul ei ole ju vaja kuulata pastori jutlust jumalast ja muudest taevastest asjadest.»

«Eks siis mine,» leppis ka ema.

Lootsin palju head: naeru, laulu, tantsu, uusi sõpru ja huvitavaid kohtumisi. Kõik see täitus...»

Telgi nr. 23 tüdrukud olid kirja pannud read:

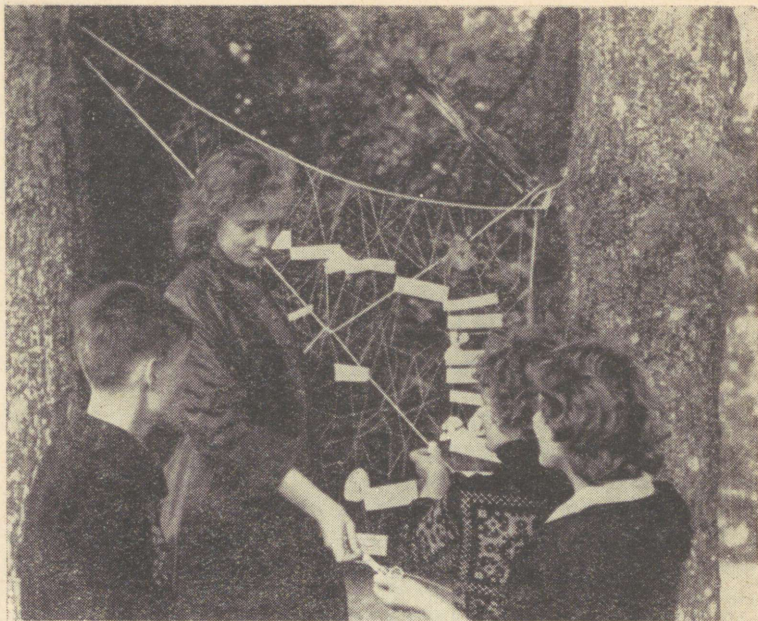
«Noorus on rahutu rahvas. Tahame avastada, leida uut, olla lõbusad, naerda. Seda pakuvad meile suvepäevad. Viime siit kaasa uut indu ja julgust. Kõige rohkem aga häid soovet.»

Antsla Keskkooli kasvandik Väino Niit:

«Mõistet — noorte suvepäevad — ei tuntud varem. Nüüd on ta omaseks saanud. Oleme täiskasvanud inimesed, astume ellu, mille kujundame ise kauniks. Noorte suvepäevad ongi selle sündmuse peegelduseks. Jumalalt me nõu küsima ei hakka...»

Erineva käekirjaga, erineva pikkusega kirjad, kuid kõikidest neist võis välja lugeda mõtte, mis mahub ühesse lausesse: tulime sellepärast, et suvepäevad on vaba, õnneliku nõukogude nooruse kohtumispäevad, et need jätavad hinge helisema palju kordumatut ja unustamatut.

...Kaust ajaleheväljalõigetega. Siin on komsomolitöötajate, suvepäevade organisatorite kirjutisi, on ajakirjanike märkmeid. Kõige enam pakuvad aga huvi suvepäevadest osavõtjate ja nende vanemate kirjad. On ju nendes

Noorte endi hinnanguid suvepäevade kohta võivad varsti kõik osavõtjad lugeda ehtlaagrilikust välklehest.

hinnang sellele uuele üritusele. Toome siinkohal neist mõned.

«Et suvepäevad on tore üritus, selles ma ei kahelnudki. Sellepärast otsustasin panna omagi nime osa võtta soovijate kirja. Tuli välja, et elu Haaslaval pakus oodatust rohkem. Minule meeldis eriti meistersportlase Hubert Pärnakivi vestlus. Lausa lust oli ka spordivõistlustel kaasa lüüa.

...Aitäh komsomolikomiteele toreda ürituse eest! Kindel tunne on töötada maal, kus noorte ees on lahti kõik teed ja rajad, võimalused meelepäraseks tööks ja kauniks puhkuseks.

M. SAAR,

Tartu Tootmisvalitsuse «Tee Kommunistile» kolhoosi põllundusbrigadir.»

«Noorte suvepäevad — see on suurepärase! Nende läbiviimine on veel üks kasvava põlvkonna eest hoolitsemise kujukas näide. Nimelt just nendel päevadel tahaks vaielda ja unistada oma kaasaegsetega tulevikust, teada saada, kuidas nad mõtlevad, kuidas elavad...

J. DOLINSKAJA

E. NOORLIND

Kiviõli Õmblusvabriku töölised.»

«Iga aasta toob noortele kaasa midagi toredat, huvitavat ja meeldejäavat. Olgu see siis mõni töövõit, keskkooli lõputunnistus või midagi muud.

Minule tõi see aasta kaasa õiguse osa võtta noorte suvepäevadest. Mis saab olla kaunimat noore inimese elus, kui ta saab tähistada oma täisikka jõudmist koos paljude noortega? Meil ei tarvitse enam kirikusse minna kuulama papi juttu ja manitsusi, kuidas elada ja teenida jumalat. Meile, noortele, pole seda vaja! Nõukogude noored vajavad hoopis midagi muud. Ja suvepäevad ongi kohaks, kus õpime kasulikku. Nooruse pidupäevadel kuuleme palju uut, õpime eluks vajalikke tarkusi.

Kui küsitaks, mis mulle siin kõige rohkem meeldib, ei oska kohe vastata. Siin on kõik nii tore ja huvitav. Loengutest meeldis eriti see, milles räägiti sõprusest ja seltsimehelikkusest, ning ateistlik loeng. Kõige kaunimaks kujunes lõpupidu Intsikurmus.

Tean, et suvepäevad ei unune kunagi.

TIINA VESKI,

Kanepi Kultuurimaja direktor,
suvi 1961.»

«Vaatasin Viljandis noorte suvepäevade lõpetamiseks korraldatud aktust. Kui ülev see oli, kui ligi kolmesajale pidulikult rietatud noorele anti kätte suvepäevade mälestusalbumid ja kinnitati rinda roosiõied! Riiklik Akadeemiline Meeskoor Gustav Ernesaksa juhatusel laulis neile toredaid laule.

Ma seisin ja rõõmustasin koos noortega ning mõtlesin, kui igav ja tüütu oli minu täisealiseks saamise tähistamine. Kaks nädalat käisime kirikus leeritundides, tuupisime pähe kümme käsku ja palveid. Onnistasime päeval aga pidime alandlikult altari ees seis-

ma, isegi hommikul süüa ei lubatud, sest jultuse lõppedes anti meile «jumala verd».

Kui palju röömsam, elulisem ja ilusam on täisealiseks saamise tähistamine nüüd. Soovin omaltpi poolt meie suvepäevalistele jõudu töös ja röömu elus.

ALVIINE SUSLOVA,
pensionär».

Need read ei vaja kommentaare.

Ela nii, et...

Suvepäevade pidustuste kulminatsiooniks on kahtlemata mälestustunnistuste kätteandmine. Väike heledakaaneline album. Selle esiküljel Lenini siluett, kaane siseküljel tema noorsoole määratud sõnad: «Teie peate olema esimesed kommunistliku ühiskonna ehitajad miljonite ehitajate hulgas, kelleks peab olema iga noormees, iga neiu.»

Noored hoiavad seda koos lilledega käes kui lähetusmandaati ellu. Silmad libisevad üle kaunilt kirjutatud teksti:

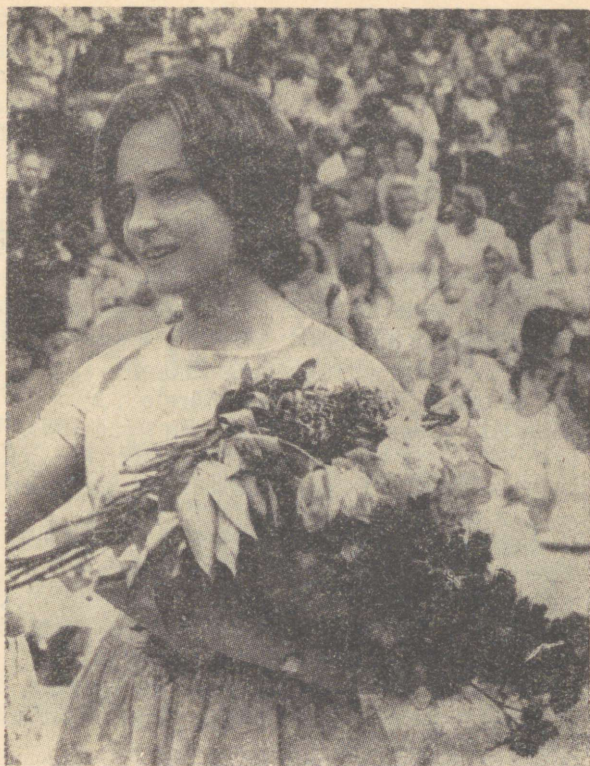
«Kallis sõber! Oled saanud täisealiseks. Nüüdsest peale on Sul kõik Nõukogude kodaniku õigused ning austavad kohustused meie kodumaa ja rahva ees.

Täna võtad Sa vastu vahetust vanemalt põlvkonnalt. Oma helge lapsepõlve ja õnneliku nooruse eest oled sa tänu võlgu neile, kes rajasid nõukogude võimu ja, relv käes, kaitsesid meie nõukogude kodumaa vabadust, neile, kes sõjavaremeile rajasid uued linnad ja muutsid viljakandvaks paesed põllud, neile, kes oma hoole ja hellusega näitasid Sulle kätte õige tee ellu.»

Õige tee elus... Ainult kolm sõna, kuid kui palju peitub nendes.

Õiget teed elus käisid Bastille'i ründajad, dekabristid ja Pariisi kommunaarid — need, kes on Sulle, noor elluastuja, tuttavad juba kooliõpikute lehekülgedelt.

Õiget teed käis meie vanaisade ja isade põlvkond, kes Suure Oktoobri tules ja Kodusõja rinnetel pani aluse maailma kommunistlikule pöördele ja kaitses oma vere hinnaga maailma kõige suurema revolutsiooni saavutusi.

Õnnitlused, lilled ...

Praegusel põlvkonnal ei tule enam seada oma elu iga moment surmaohtu. Millega märgistada oma teed elus nüüd? Kuidas elada?

See on hea, et Sa sellised küsimused üles tõstad. See näitab, et Sina, mu kaasaegne, austad revolutsiooni hingestavaid, alati surematuid traditsioone, et Sinus põleb edasi see tuli, mis ei luba Sul lihtsalt eksisteerida.

Kuidas elada?

Loe veel kord tähelepanelikult sõnu oma lähetuskirjalt:

«Kommunistliku Partei programmi elluviimisel muudab Sinu põlvkond tõeks kõige julgemaid unistusi.

Sinule saab osaks õnn elada kommunismi ajal. Ole alati ja kõiges meie suurepärase ajastu vääriiline. Olgu Sinu juhtijaiks kommunismiehitaja moraalikooideksi üllad printsiibid. Armasta piiritult kodumaad, ole ustav parteile ja rahvale. Ela nii, et Sind saadaksid elus töö rõõm ja austus, südamepuhtus ja uute avastuste õnn.»

«Ilusad sõnad!» ütled Sa. Aga veel toredam on niimoodi elada.

Sulle kindlasti meeldis film «Kolleegid». Meeldis sellepärast, et see oli jutustus Sinu ea- ja ajastukaaslastest, et selles korrati samuti küsimust: «Kuidas elada?»

Tuleta meelde, mida vastas Saša Zelenin: «Elada tuleb, sõbrad, nii, et meist jääks elus jälg järele...»

Jälje jätaivad inimese teod. Teod sünnivad töös. Tuleta meelde Leninit! Tema elu oli tervikuna suur töö, mis sünnitas gigantsed teod. Ja need jätsid jälje, mis püsib igavesti. See jälg on kommunism.

Kommunismi ehitamine on nõukogude rahva ennenägematu kangelas-tegu. Ta sünnib miljonite ühistes pingutustes, kus oma osa tuleb anda ka Sinul. Et see osa oleks võimalikult suurem, tuleb Sul leida töö, mis on Sinu kutsumus, koht, kus Sind vajatakse kõige rohkem.

Mõnel on kindel eesmärk selge juba koolipingis, mõned leiavad selle alles kokkupuutes tööga, eluga. Kuid alati on tarvis kindlust, veendumust.

Võib-olla langetasid Sa lõpliku otsuse noorte suvepäevadel, kus Sulle said nii mitmedki küsimused kohast elus palju selgemaks. Nii nagu 1963. a. Tartu linna suvepäevadel juhtus ühe tütarlapsiga...

Kesk-koolipäevil unistas see tüdruk, et õpib agronoomiks, aga vanemad tahtsid, et tütar omandaks mõne linnaameti. Just enne suvepäevi oli ta kätte saanud lõputunnistuse ja selle juba koos teiste dokumentidega meditsiinikeskkooli sisse andnud. Suvepäevade laagrisse tuli ta tujutuna ja mõtlikuna. Ühe vestluse lõpul elukutsevalikust hargnes tüdruku ja lektori vahel järgmine dialoog.

Tüdruk: «Kas te tõesti usute, et iga inimene võib saada selleks, kelleks ta tahab?»

Lektor: «Kindlasti võib.»

Tüdruk: «Aga kui on ülesaamatuid takistusi?»

Lektor: «Neid on väga harva. Ja kui inimene väga tahab, siis jõuab ta ka need ületada.»

Tüdruk: «Aga siis te vist usute ka seda, et mõnel inimesel on jõudu nii vähe, et ta ei jõua?»

Lektor (muutudes tähelepanelikumaks): «Teist ma seda küll ei usu.»

Hiljem aeti nelja silma all tõsist, asjalikku juttu. Siis istus tüdruk terve õhtupooliku telgis ja kirjutas emale kirja. Päev pärast laagrit aga tõi ta dokumendid meditsiinikoolist ära ja viis EPA-sse.

...Kommunism on meie homne päev. Seda päeva luuakse täna. Ta saab teoks meie kõikide ühises töös, töös, mis on Sinu elu. «...sest inimene,» ütles Nikita Sergejevitš Hruštšov ÜLKNÜ XIV kongressil, «võib elada ainult loovat tööd tehes. Elada tähendab töötada, töötada tähendab elada!»

Noorte suvepäevad on võitnud. See on vaieldamatu. Kuid see ei tähenda sugugi seda, et nad on omandanud juba lõpliku täiuslikkuse oma sisult ja vormilt.

Komsomoliorganisatsioonid löid selle noorte täisealiseks saamise tähistamise uue vormi. Komsomoliorganisatsioonid muutsid suvepäevad suurepäraseks traditsiooniks, mida arendatakse iga aastaga edasi.

Nii nõuab aeg.

SISUKORD

Jälle sirgunud vahetus uus	3
Ürgajast kiriku teenistusse	4
39-lt seitsmele tuhandele	6
Suvepäevade eeltöö	10
Heisatakse suvepäevade laagrilipp	18
Suvepäevade lõpetamine	30
Kui meenuvad suvepäevad	38
Teatepulgana edasi	50
Kirjad, mõtted	55
Ela nii, et...	59

В. ПИЛЬТ
ПУТЕВКА В ЖИЗНЬ
На эстонском языке

Оформление Э. Вальтера
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja L. Rosin
Kunstiline toimetaja H. Tikand
Tehniline toimetaja J. Pedari
Korrektorid M. Torman ja R. Tänavä

Ladumisele antud 23. III 1964. Trükkimisele
antud 13. V 1964. Paber 54×84, 1/16. Trüki-
poognaid 4. Tingtrükipoognaid 3,28. Arves-
tuspoognaid 3,02. Tiraaž 6000. MB-03555.
Tellimise nr. 2187.

Trükikoda «Kommunist», Tallinn, Pikk t. 2.

Hind 9 kop.

9 kop.

A-25977

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00379419 7